

T. C
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

BÜYÜK ŞEHİR BELEDİYELERİNİN KURULUŞ- GÖREV VE YETKİLERİ
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

HAZIRLAYAN

ALİ KAYA

TEZ HOCASI

Doç. Dr. Süleyman ASLAN

T. C.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

Ankara 1985

Ö N S Ö Z

1982 Anayasamızın 127 nci maddesinde " Büyük Şehirler İçin Kanunla Özel Yönetim Getirilebilir" hükmü gereği İstanbul İzmir, Ankara gibi üç Büyük Şehrimizde kurulan Büyük Şehir Belediyeleri hakkında hazırlamış bulunduğum master tezi yeni olan bu uygulamanın bir incelemesi mahiyetindedir.

Sempati duyduğum bir konu olması nedeniyle verimli bir çalışma yaptığımı kanıslındayım.

Tezi hazırlamada başta danışman hocam Doç. Dr. Süleyman Aslan ile Prof Dr. Nuri Tortop, Doç. Dr. Eyüp İspir beylere yardımları için şükranlarımı bir borç bilir, Ayrıca İstanbul Büyük Şehir Belediyesi Genel Sekreteri Atanur Oğuz, ile Ankara Büyük Şehir Belediyesi Genel Sekreteri Hüseyin Sarı beylerede uygulama ile ilgili yardımları için teşekkür ederim.

Amacım imkanlar ölçüsünde birşeyler yapabilmek ve yararlı olmaktır. Daha iyilerini de yapmayı bir ideal olarak kabul ediyor, kuşkusuz eksiklerimin ve noksanlarının olacağını biliyorum.

İ Ç İ N D E K İ L E R

	<u>Saife</u>
Önsöz	i
İçindekiler	ii

G İ R İ Ş

B İ R İ N C İ B Ö L Ü M

Büyük Şehir Yönetimini Gerektiren Sebepler

A-	Dünyada Büyük Şehir Yönetimini Gerektiren Sebepler	4
B-	Türkiyede Büyük Şehir Yönetimini Gerektiren Sebepler	10

İ K İ N C İ B Ö L Ü M

Büyük Şehir Belediye Yönetiminin Kuruluşu

I-	Dünyada Büyük Şehir Yönetimlerinin Kuruluşu	16
	A-İngilterede	16
	B-Fransada	22
	C-Belçikada	25
	D-Federal Almanyada	28
II-	Türkiyede Büyük Şehir Yönetiminin Kuruluşu	34

Ü Ç Ü N C Ü B Ö L Ü M

Büyük Şehir Belediye Teşkilatı-Görev-Yetki-Hak

İmtiyaz ve Muafiyetleri

42

	<u>Saife</u>
I- Amaç	42
II- Büyük Şehir ve İlçe Belediyesi Tanımı	42
III- Büyük Şehir Belediyelerinin Görevleri	44
IV- Büyük Şehir Belediyelerinin Hak-Yetki-İmtiyaz ve Muafiyetleri	52

D Ö R D Ü N C Ü B Ö L Ü M

Büyük Şehir Belediye Organları- Organlarının Görevleri ve Maliyesi	56
---	----

Organlar	56
----------	----

I- Büyük Şehir Belediye Meclisi	56
II- Büyük Şehir Belediye Encümeni	63
III- Büyük Şehir Belediye Başkanı	67
IV- Büyük Şehir Belediye Teşkilatı	70
V- Büyük Şehir Belediye Maliyesi	72

S O N U Ç

76

G İ R İ Ő

I

Beldenin ve belde sakinlerinin mahalli mahiyette müsterek ve medeni ihtiyaçlarını tanzim ve gidermekle görevli kılınan belediyeler hızlı nüfus artışı ve sanayileşme, şehirleşmeyi tahrik etmiş, plansız, kontrölsüz gelişme ve yayılma büyük yerleşim merkezlerindeki belediye hudutları dışına taşmıştır. Bu hal sosyal yapıda, ekonomide ve yerleşim şeklinde de önemli değişiklikleri beraberinde getirmiştir.

Neticede kontrölsüz ve plansız imar, konut, ulaşım, sağlık ve diğer çevre sorunlarını büyük ölçüde artırmış altyapı yetersiz kalmıştır.

Büyük şehirlerin ortaya çıkmasından önceki dönemden kalma o dönemin ihtiyaçları göz önüne alınarak hazırlanan ve uygulamaya konulan hukuki ve idari düzenlemeler günümüz şartları ve ihtiyaçlarına cevap veremez hale gelmiş ve yeni düzenlemeler gereği ortaya çıkmıştır.

Farklı bir yönetimi gerekli kılan büyük şehirler çağımızın son 40-50 yıllık bir döneminde batı ülkelerinin bir çoklarını (Örneğin İngiltere, Fransa, Almanya, Belçika, Danimarka gibi) yeni tarzda mahalli teşkilatlanmaya yöneltmiştir. Genellikle ülkenin metropoliten alanı olan yerlerde mahalli idareler yeniden düzenlenmiş ve metropoliten bir idare yönetimi benimsenmiştir.

Ülkemizde son yirmibeş yıldan beri bu arayışa katılmış ve İçişleri Bakanlığı tarafından çeşitli ülkelerdeki uygulamalar incelettirilip İstanbul ve İzmir illeri için metropoliten kanun tasarısı hazırlanmıştır.

İlgililer bu tedbirleri alırken bazı belediyelerde hali hazır kanunlarla bu meselelere çözüm arama yoluna gitmişlerdir. (İzmir ve çevresindeki belediyeler). Bütün bu çalışmalar sürerken ülkemizin 12 Eylül 1980 dönemine geldiğini görüyoruz.

İdari yapımızda görülen aksaklıkları düzeltmenin yanında mahalli idarelerimizde günün şartlarına uygun hale getirmek amacıyla yapılan çalışmalar 12 Eylül yönetiminde biliniyor ve destekleniyordu.

Bu amaçla Milli Güvenlik Konseyi çıkardığı 34 numaralı kararı ile belediyeler konusunda ilk hukuki düzenlemeyi başlatıyordu. Arkasından 4 Aralık 1981 tarihinde 2561 sayılı "Büyük Şehirlerin Çevresindeki Yerleşme Yerlerini Ana Belediyelere Bağlanması Hakkındaki Kanun" yayınlanarak, ulaşım, toplu taşıma, imar, temizlik vb. gibi temel belediye hizmetlerinin birbiriyle uyumlu ve bütünleştirici bir planlama içinde yeterli ölçüde ve verimli bir şekilde yerine getirilmesini amaçlıyordu.

Bu çalışmalar sürerken 12 Eylül yönetimince oluşturulan Danışma Meclisi günümüz anayasasını hazırlıyordu. Anayasa hazırlandıktan sonra 9 Kasım 1982 gün ve 17863 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi.

Yeni anayasamızın 127 nci maddesi " Kanun Büyük Yerleşim Bölgeleri için Özel Yönetim Biçimleri Getirebilir " espi-ri-siyle 1930 lı yıllardan beri uygulana gelen tek tip belediye modelinin artık büyük şehirlerde ihtiyaçlara cevap veremediğinin bir ifadesi şeklinde ortaya çıkıyordu.

Anayasamızın kabulünden sonra gerekli hazırlıklarda tamamlanarak ülke olağanüstü yönetimden normal demokrasiye geçmiş oldu. Bunun ardından ülkede genel seçimler yapılarak parlamento oluşup işletilmeye başlandı. Yeni oluşturulan hükümet bazı alanlarda olduğu gibi mahalli idareler konusunda da hemen Anayasamızın bu hükmü gereği olarak idari yapımızın benzediği Fransada'ki büyük şehir belediyeciliği inceletilip ondan esinlenerek Türkiye'de de böyle bir belediyecilik anlayışını benimsediler. Bu amaçla 2972 sayılı " Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkındaki Kanun" la Türkiye'de Büyük Şehir Belediyeciliğinin ilk uygulaması ve hukuki şekli düzenlenmiş oldu.

Bu kanunla hukuki şekil belirlendikten sonra 2680 sayılı yetki kanununa dayanılarak belediye seçimlerinden önce 195 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ve hemen arkasından 195 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkındaki 3030 sayılı Büyük Şehir Belediye Yönetimleri Hakkındaki Kanun'la İstanbul, İzmir ve Ankara'da Büyük Şehir belediye yönetimlerinin kuruluşu düzenlenmiş oldu.

Yüksek Lisans bitirme tezi olarak hazırlamış olduğum Büyük Şehir Belediyelerinin kuruluş, görev ve yetkilerini dört bölüm bir sonuçta toplamış bulunmaktayım.

Tezdeki amacım: bilime yeni bir şey katmak olmakla beraber yeni olan bu uygulamanın objektif bir şekilde neden ve sonuç ilişkisiyle birlikte açıklamaya çalışmaktır.

Bizde yeni olan bu uygulamayı incelerken konuya ışık tutması bakımından Fransa, İngiltere, Almanya ve Belçika'daki Büyük Şehir Belediye Yönetimlerinden de örnekler vereceğim ve bazende örnek olarak alındığı Fransız modeliy-le kısada olsa mukayese yapmaya çalışacağım.

Tezimi sistemin getirilişine neden olan faktörler de dahil olmaz üzere fayda ve mahsurlarını da belirtip sonuç bölümüyle bitirmeye çalışacağım.

B İ R İ N C İ B Ö L Ü M

BÜYÜKŞEHİR YÖNETİMİNİ GEREKTİREN SEBEPLER

A- DÜNYADA

B- TÜRKİYEDE

A- DÜNYADA BÜYÜKŞEHİR YÖNETİMİNİ GEREKTİREN SEBEPLER

Son yıllarda özellikle II. Dünya savaşından sonra şehirlerin çeşitli faktörlerin tesiriyle dahada büyüyerek çevrelerindeki irili ufaklı yerleşim birimleriyle bütünleşerek adeta bitmeyen bir şehir görünümü vermektedir.

Tıpta kaydedilen ilerlemeler çeşitli salgın hastalıkların tedavi edilmeleri neticesi nüfus büyük bir hızla artmakta, artan bu nüfusu kırsal kesim barındırıp, besleyemediği için bu birikim, şehirlerinde çekici etkilerinin tesiriyle kırsal kesimden şehirlere, özellikle büyük şehirlere akın etmektedir. Kırsal kesimden şehirlere yapılan bu göç ekonomik nedenler dolayısıyla hızlanmaktadır. Zira tarıma modern üretim araçlarının girmesi, makineli tarımın başlaması, üretimi etkileyen yeni girdilerin artan oranda kullanılması, tarımda çalışan insan gücünü açığa çıkarmaktadır. Bu açığa çıkan insan gücü büyük şehirlere akın etmektedir.

Öte yandan gelişmekte olan ülkelerde tarımın veriminin azlığı kişi başına gelirin yetersizliği kişiyi toprakta tutmaya yetmemektedir.

Bütün bu olumsuz faktörlerin tesiri ile toprağından kopan insan gelecek kaygısı, büyükşehirlerdeki iş imkanı, büyükşehirlerin sunduğu sosyal ve kültürel imkanlar gibi faktörlerin tesiriyle kişi büyük şehirlere akın etmektedir.

Buna karşılık gelişmiş ülkelerde büyük şehirlerin oluşmasının temel nedeni sanayileşme ve yanında ulaştırma ve haberleşme alanında kaydedilen ilerlemeler olduğunu söyleyebiliriz.

Bir yandan elektrik enerjisinin sanayide artan oranda kullanılmaya başlaması nüfusun ve sanayinin belli büyüklükteki şehirlerde toplanmasına neden olmuş ve bu şehirlerdeki şehirleşme hızını birden bire artırmıştır.

Yine insanlar ulaşımı kolaylaştıran araçlardan faydalanarak daha iyi yaşantı imkanı sağlayacak yerlerde toplanması bu yerleşim yerlerinin de metropoliten alan olmasına neden olmuştur.

Ulaşım alanında kaydedilen ilerlemeler gibi haberleşme alanında kaydedilen ilerlemelerde gelişmiş ülkelerde şehirleşmeyi etkilemiştir. İnsanlar arasındaki değiştirilen bilgiler fikirler ve tecrübelerle ortaya çok büyük hizmet alanları çıkarmıştır. Gelişmiş ülkelerde bu hizmet üretim alanı şehre gelen kitlelere iş imkanı yaratarak şehirleşmeyi artırıcı bir faktör olmuştur. (I)

Çeşitli seviyede verilen siyasal kararlar, yönetimin yapısının özellikleri, hukuk kurumlarının bazıları ve uluslararası ilişkilerde şehirleşmeyi etkileyen faktörlerdendir. Ayrıca kimi şehirlere başkent statüsünün verilmesi yalnız o şehrin değil bulunduğu bölgenin şehirleşmesini hızlandırmaktadır. Örneğin Ankara başkent olması dolayısıyla iç anadolu bölgesini etkilemektedir.

Özellikle yirminci yüzyılın sonlarında oluşan ekonomik işbirliği topluluklarının şehirleşme üzerine etki yapacak önemli birer faktör olarak serbest dolaşım hakkına sahip AET ülkelerinde insanlar çekici görülen iş alanlarında şehirleşme oranını yükseltmektedir. Bunun yanında iş için çeşitli avrupa ülkesinde bulunan insanlar genellikle sanayi şehirlerinde toplanmakta bu da şehirselle nüfusun artmasına, şehirlerin büyüyerek metropoliten alanlar olmasına neden olmaktadır.

Bütün bunlara ilave olarak şehirlerin köylere göre hür havası, şehirliliğin gururunu yaşama arzusu, büyük bir toplumun üyesi olma duygusu, bir prestij kazanma ve köyden şehre göç etmek suretiyle aşağılık duygusundan kurtulma,

son zamanlarda herkesin şansının bir kere olsun denemesi gerektiği yer olduğu, (Örneğin İstanbul'un taşı toplarığ altın gibi) vb gibi faktörler günümüzde şehirleşmeyi ifade eden faktörler arasında sayılabilir. (2)

Dünyanın hemen her yerinde şehirlerde yaşayanların sayısı yukarıda değindiğimiz gibi çeşitli nedenler yüzünden günden güne artmaktadır. 2000 yılında Dünya nüfusunun 10.5 milyar olacağı, Meksikanın 31 milyon, Sao Paulonun 25.8 milyon, Tokyonun 24.2. milyon New Yorkun 22.8. milyon alacağı birleşmiş milletler uzmanlarınca hesaplanmaktadır.(3)

Günümüzde bu hızlı şehirleşmeyi ifade etmek için metropol, metropolis, metropoliten alan gibi terimler sıkca kullanılmaya başlamıştır. Şehirciliğin bu denli büyümelerinin özellikle büyük şehirlerin hızla şehirleşmelerinin birçok nedeni olduğunu yukarıda kendimizce sıralamış olduk. Bu nedenler çeşitli yazarlar tarafından da değişik gruplamalar altına toplanmıştır. Bu ayırımlardan birine göre şehirleşme sebepleri:

a- İtici güçler,

b- Çekici güçler,

c- İletici güçler şeklinde sıralanmıştır.(4) Bu konuda yapılan bir başka ayırıma göre ise şehirleşme sebepleri:

a- Klasik şehirleşme sebepleri

b- Çağdaş şehirleşme sebepleri olarak sıralanmıştır.

Her ne şekilde sıralanırsa sıralansın içinde bulunduğumuz yüzyılın şehirleşmesini etkileyen en önemli bir faktör çağımızın bir nüfus patlaması çağı ve sanayi çağı olmasıdır.

(2) Keleş,Ruşen; Kentleşme ve Konut Politikası, S.B.F.Y.
Ankara 1984 s.30

(3) Aykaç,Burhan; İller Belediyeler Dergisi, 475-76 sayısı,
Ankara 1985 s.252

(4) Keleş,Ruşen; a.g.e. s33.

Şehirleşme sonucu çeşitli ülkelerde esas şehrin çevrelerinde onunun sınırına bitişik belli büyüklükte, belli şekillere göre oluşmuş gecekondular veya çevrekentler oluşmuştur. Esas şehrin çevrelerinde oluşan yeni yerleşme birimleri esas şehrin ekonomik, toplumsal, siyasal ve yönetimleriyle ilgili olmak üzere birçok problemler yaratmışlardır. (5)

Özellikle büyük şehirlerde yaşanan hızlı değişme büyük şehirlerin sosyal yapılarında, ekonomilerinde ve yerleşme biçimlerinde önemli gelişme ve değişmelere yol açmış, plansız ve sağlıksız yapılaşma, mesken, ulaşım, altyapı yetersizliği ve çevre sorunları gibi problemleri artırmıştır. Büyük şehirlerde karşılaşılan bu problemler küçük şehirlerdeki problemlerin büyük boyutlusu değil büyük şehirlere özgü karma karışık problemlerdir.

Metropolitan alanlardaki yeni yerleşme genellikle merkezdeki şehrin sağladığı hizmetlerden gereği gibi yararlanamamaktadır. Merkez belediyelerde bu uzak yerleşme yerlerine hizmet götürmede yetersiz kalmaktadır. Bunun sonucu olarak buradaki çevre belediyeler kendi imkanlarıyla hizmetleri karşılama durumunda kalacağından etkili bir kamu hizmeti sunmada mahrum kalacaklardır.

Ulaştırma araçlarının hızla gelişmesi neticesi gelişmiş ülkeler bu problemleri ve merkezi şehrin nüfus yoğunluğunu çevre kentlere taşıyarak buralarda da merkezi belediyeler ile irtibatlı mahalli idare teşkilatları kurmak suretiyle mahalli nitelikteki hizmetleri süratli ve verimli bir şekilde yerine getirmişlerdir.

Gelişmekte olan ülkelere ise hızlı şehirleşme sonucu ortaya çıkan bu durum problemleri daha büyütmede ve her geçen gün çözümlü imkansız hale getirmektedir.

Hızlı şehirleşme sonucu güçlenen ulaşım çare aramak, hava ve çevre kirliliğini gidermek, trafik sıkışıklığına çözüm bulmak mesken ihtiyacını karşılamak, gecekondulaşmayı azaltmak, çeşitli tarihi ve turistik değerleri korumak, şehirlerde yaşayan insanlara daha çok yeşil alan temin etmek, kısaca beldenin sıhhat ve selamet içinde yaşanır bir yer haline getirilmesi gereklidir.

Üstelik 100.000 nüfuslu bir yer ile Bir milyonluk bir metropoliten alanı bir tutmanın imkansız olduğunu, bu büyük yerleşim yerlerine uygulanan tek tip belediye modelinin yetersiz kaldığı herkes tarafından bilinen bir gerçektir.

Yine hızlı şehirleşme sonucu idarecilerin halktan uzaklaşması neticesi halkın dilek ve istekleri ile tam ilgilene-memesi, oysa demokrasinin iyi işliyebilmesinin temel şartının yönetimin halkla bütünleşerek, halkın yönetime katılarak toplum kalkınmasının gerçekleşmesini sağlayan temel bir kuraldır.

Mahalli nitelikteki hizmetlerin daha süratli bir şekilde kaliteli biçimde yerine getirilmesi seçilmiş yöneticilerin varlığına ve çokluğuna bağlıdır. (6)

Ayrıca mahalli nitelikteki ve mahalli halkı ilgilendiren hizmetlerin yerine getirilmesinde halkın katkısı kendisine büyük bir gurur verecektir.

Yine hepimiz bilmekteyizki şehir yöneticiliği fahrî de olsa insana onur veren bir meslektir. Bununla beraber büyük şehir yönetimlerinden önceki dönemlerdeki mahalli idarelerin çok az mali kaynakları ile çok az yetkilerinin bulunması büyük şehrin temel problemlerinin çözümünü adeta güçleştirmekteydi.

İşte yukarıda sıralamaya çalıştığımız hızlı şehirleşme sonucu çeşitli ülkelerde nüfus yoğunluğu milyona yaklaşan büyük şehirlerde yaşayan insanların mahalli mahiyetteki müşterek ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla mahalli idare birimleri, özellikle belediye teşkilatları büyük şehrin nüfus yoğunluğu ve ihtiyaçları da göz önünde tutularak yeni hukuki düzenlemelerle teşkilat yapıları yeniden düzenlenmiştir.

Örneğin Fransa, Belçika, İngiltere, Almanya, Japonya, Danimarka ve daha bir çok ülkelerde çeşitli büyüklükteki şehirlerde belediyeler yeniden hukuki bir yapıya kavuşturularak geniş yetki ve mali imkanlarla donatılarak halkın hizmetine sunulmuştur.

(6) Aydemir, Hüseyin: 84 Birleşim Tutanak Dergisi T.B.M.M. yayını, Ankara 1984, s.543.

Şehrin yönetimleri atanan kişilerin elinden alınarak halk veya meclis tarafından seçilmiş kişilerin eline verilmiştir. Çeşitli büyüklükteki sorunların çözümünde çeşitli komisyonlardan alınarak seçilmiş meclislere devredilmiştir.

Büyük şehirlerin idari sınırları içerisinde birden fazla belediye teşkilatları kurularak vatandaşlarına daha iyi hizmet etme imkanı yaratmışlardır.

Seçilmiş organları ve meclisleride çoğaltmak suretiyle vatandaşın kendisini ilgilendiren görevlere daha aktif katılmalarının yararlı olacağı düşüncesiyle katılmalı yönetimi gerçekleştirmişlerdir.

Çeşitli büyüklükteki mahalli idareler israfı önlemek hizmeti tek elden ve planlı bir şekilde yürütmek amacıyla teşkilatlarını dağınıklıktan kurtararak aralarında da koordinasyonu sağlamak suretiyle büyük şehir sınırları içerisinde bir üst kuruluşa bağlayarak ikili sistemi gerçekleştirmişlerdir.

Bu sayede yönetim vatandaşların dilek ve şikayetlerini değerlendirip neyi daha çok sevip istediklerini öğrenip onu daha çok yaparak puan toplarken, vatandaşlarda yönetime karşı bir sempatinin doğmasına vesile olmuşlardır.

Bütün bu gelişmelerin sonucundan mahalli idareleri sağlıklı bir yapıya kavuşturmak suretiyle merkezi idarelerle birlikte uyum içerisinde süratli bir çalışma ortamı yaratarak ülke kalkınma sürecini hızlandırmışlardır.

B- TÜRKİYE'DE BÜYÜK ŞEHİR BELEDİYE YÖNETİMİNİN KURULMASINI GEREKTİREN SEBEPLER

II. nci Dünya savaşının bitiminde bütün dünyada başlayan hızlı şehirleşme hareketi 1950 yılından itibaren Türkiye'de de başlayarak Türkiye'nin de hızlı bir şehirleşme sürecine girmesine neden olmuştur.

Hızlı topraktan kopma sonucu şehre göç bir taraftan şehirlerin nüfusunu artırırken öte yandan yeni şehirlerin kurulmasına ve büyümelerine yol açmıştır. Örneğin İstanbul, İzmir, Ankara, Eskişehir ve İskenderun gibi,

Tabii olmayan bu şehir nüfus artışının ana nedeni diğer faktörlerin yanında kırsal kesimden şehre göç olmuştur. Şehirlerimizin bu boyutlara ulaşması bir yandan hızlı nüfus artışı diğer yandan sanayileşme vetiresi neticesi olarak kırsal alandan şehirlere bir akın başlatmakta ve büyük şehirlerin etrafında anaşehirleri kuşatan yeni şehirler oluşmakta ve böylece büyük şehir oluşumu ile toplumumuzu karşı karşıya bulundurmaktadır. Örneğin Ankara'nın çevresinde oluşan gecekondu bölgeleri gibi.

Türkiye tarımına 1950 yılından itibaren Marshall yardımının başlaması ile birlikte traktör sayısı hızla artmıştır. Bir traktörün tarımda çalışan 6-10 kişiye bedel olduğu yer yer bu sayının giderek arttığı düşünülürse tarımda topraktan kopmanın boyutlarının nereye varacağını ifade etmeye yeter sanırım.

O yıllarda Türk tarımının tabiat şartlarının büyük ölçüde tesiri altında bulunduğu da düşünülürse, tarımda verimin düşüklüğü yanında gelirin azlığıda ortaya çıkacaktır. Ayrıca ülkemizde veraset sisteminin neticesi tarım topraklarının çok parçalanmış oluşu tarımda makinalaşmanın hızlanması, gibi temel nedenlerde insanımızı toprağında tutmaya yetmemiştir. (7)

Topraktan kopan bu insanlar özellikle şehirlerdeki çekici etki (İstanbul'un taşı toprağı altın gibi) sosyal ve kültürel imkanlar, büyük bir toplumun bir bireyi olma duygusu, şehirde yaşama arzusu gibi nedenlerle şehirlere göç etmeye başlamışlardır.

(7) Sağlam, Dündar; Türkiye Ekonomisi, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1976

Bugün başta İstanbul olmak üzere İzmir ve Ankara'nın kenar mahallelerine baktığımızda nüfusun büyük çoğunluğu başka yerden gelen insanlardan oluşmaktadır. Bu bölgelerde şehrin asıl yerlileri ya hiç bulunmamakta ya da sayıca çok az bir sayıdadırlar.

Yine İstanbul, İzmir, İzmit, Bursa gibi sanayi bölgesinde oluşan şehirlerimize gelenlerin genelde büyük çoğunluğunun doğu anadolu bölgesinden geldikleri gözlenmektedir.

Bu şehirlerimize gelen insanların büyük çoğunluğunun gece-kondularda sağlıklı ortamda yaşadığı hepimiz tarafından bilinen bir gerçektir.

Bu gün şehir nüfusunun Ankara'da % 72 sinin, İstanbulda %50 sinin, İzmir'de de % 40 ının gece-kondularda yaşadığı, bütün gece-kondular içinde bu üç şehrin payının % 70 i bulunduğu bilinmektedir. (8)

Bizdeki bu olağanüstü şehirleşme hareketi geliştirmekte olan diğer ülkelerdeki şehirleşme hareketine benzersede toplumsal yapımızın farklı bulunması nedeniyle bazı farklılıklar arz etmektedir. Bizde nüfusun bazı büyük şehirlerde toplanmalarının çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Bu şehirlerimizin buldukları bölgeleri etkiliyebilecek kapasitede olmaları, mazilerinin eskinin tarih ve kültür merkezleri olmaları, günümüzde ise sanayileşmenin diğer şehirlere göre fazla bulunması, siyasal tercihler ve kararlar gereği gibi faktörlerle bizdeki bu şehirlerde şehirleşme hızı bu boyutlara ulaşmaktadır.

Ülkemizde bulunan bu günkü şehirler Anayasalarımızın öngördüğü şekilde bazı kriterlere göre kurulmuş şehirler değildir. Bu şehirler mazilerini tarihin derinliklerinden alan belli bir kültür ve mirasın üzerine kurulmuş bulunan şehirlerdir. (9) Bu özellikleri dolayısıyla büyük şehirlerimiz daha fazla sosyal ve kültürel imkanlar sağlamaları, şehirleşme sonucu yeni yeni meslek dalları doğması insanlarımızı bu büyük şehirlerde toplamaya yetmektedir. (Örneğin kapıcılık, kalörâfercilik, deynekçilik, vb. gibi)

(8) Keleş, Ruşen: Konut 81, Kent-Koop yayını, Ankara 1981, s.23

(9) Gözübüyük, Şeref: Yönetim Hukuku, Sevinç Matbaası, Ankara 1983, s.130

Ülkemizde şehir nüfus yoğunluğu sanayileşmiş ülkeler ile karşılaştırıldığından nüfusun % 50 ye yakın bir bölümünün şehirlerde yaşamakta olduğu görülür. Fakat Türkiye'de şehirleşme hızı oldukça yüksektir.(10) Bunu aşağıdaki tabloda görmek mümkündür.

<u>Sayım Yılı</u>	<u>Şehir Nüfusu</u>	<u>%</u>	<u>Kırsal Nüfus</u>	<u>%</u>
1950	3.883.865	18.5	17.063.323	81.5
1955	5.328.846	21	18.735.917	79
1960	6.969.024	25	20.787.796	75
1965	9.383.621	29	22.008.800	71
1970	12.734.746	35.7	22.931.788	64.3
1975	16.869.068	41.8	23.478.651	58.2
1980	20.775.134	46.4	23.951.413	53.6

I- D.P.T. 1977 yılı icra planı Ankara.30. sayfa

2- D.P.T.1982 Programı Ankara.346 sayfa

Ülkemizde gerek şehir nüfusunun gerek kırsal nüfusunun Türkiye nüfusuna paralel olarak artış göstermekle beraber şehir nüfusu artış hızı genel nüfus artış hızından yüksek olması nedeniyle şehirleşme oranı süratle artmaktadır.

Bu olağanüstü şehirleşme vakası anaşehirler etrafında oluşan şehirlerin plansız kontrolsüz büyümeleri neticesi olarak pek çok sorunlar toplumumuzu sıkışık duruma getirmek suretiyle çare arama durumuna itmiştir.

Ülkemizdeki büyük şehirler yukarıda açıklanan ve diğer ülkelerde de görülen benzer sorunlarla karşı karşıya kalmışlardır. Her yönüyle benzer olmasada büyük şehirlerimizde karşılaşılan problemlerin hemen hepsi diğer ülkelerde de yaşanmaktadır.

İstanbul olsun, Ankara olsun, İzmir olsun bunlar ülkemizin en büyük şehirleri olmaları yanında bu illerimiz ekonomimizin, turizmimizin, ticaretin ve sosyal gelişmemizin, dinamizmimizin odak noktaları durumundadır.

(10) Kongar, Emre; Türkiye'nin Toplumsal Yapısı, İstanbul 1979, s.365

Bu ana şehirlerimiz sadece etrafındaki şehirleri etkilememektedir. Nasılkı İstanbul marmara bölgesini, İzmir ege bölgesini etkiliyorsa Ankara'da Orta anadolu bölgesini etkilemektedir. Aynı zamanda bu üç şehrimiz bölgeleri etkilemekle kalmıyor bütün ülkemizi etkiliyor. Bu şehirlerimiz ekonomik ve sağlık merkezlerimizdir. Bütün ülkemiz bu beldelerimizden hizmet beklemektedir. Şüphesiz bu üç şehrimizdeki hizmetlerin aksaması bütün ülkemizi etkilemektedir. (11)

İstanbul'a baktığımızda Tekirdağ'dan tutunda İzmit'e kadar ; sanki bitmeyen bir şehir görünümü vermekte bu konumu dolayısıyla bazı büyük proplemleri de birlikte getirmektedir. (12)

Ankara'da ise hızlı şehirleşme sonucu trafik sıkışıklığının yanında yaya kaldırımları yayaları almamakta geçitleri trafik polisleri idare etmekte güçlük çekmektedir. Yine Ankara'da kış ayları geldiği zaman yoğun hava kirliliğinde insanlar yaşamak için adeta mücadele vermektedirler. Bazan öyle günler olmaktadırki Ankara'da hava kirliliği çok yoğun bir manzara arz etmekte ve adeta insan sağlığını tehdit etmektedir.

İzmir'de vatandaşlar yaz aylarında denize girebilecek temiz bir yer bulmak için kilometrelerce yol gitmektedirler. İstanbul'un tabii güzelliğine yakışmayan bir bataklık durumunda olan Altınboymuz Haliç'in durumu ise yürekler acısı bir manzara arz etmekteydi.

Yine başta Ankara olmak üzere son otuz yıl içinde bazı semtlerin 2-3 defa şekil değiştirdiklerini görmekteyiz. Vaktiyle bahçeli tek katlı olan binalar yıkılarak önce dört-beş katlı ev olarak yapılmakta daha sonra tekrar yıkılarak sekiz veya daha fazla katlı biniler yapılmaktadır. Dünyada şekil değiştiren başka bir şehir yoktur. Altyapı yetersiz olduğu için bu yıkılma topluma pahalıya mal olmakta, bunun yerine az katlı binalar muhafaza edilerek yeni yerleşim yeri geliştirmek daha sağlıklı bir yöntem olacaktır. Bu gün bu yaklaşım kısmende anlaşılması olup Ankara'da Battı- Kent, İstanbulda Büyükşehir, İzmir'de Ege Kent adı ile yeni toplu yerleşim bölgeleri mesken yapımına ayrılmış bulunmaktadır.

(11) Şentürk, Namık Kemal: 84. Birleşim Tutanak Dergisi, T.B.M.M. yayını. Ankara 1984, s542.

(12) Yasa, İbrahim : Türkiyenin Toplumsal Yapısı ve Temel

Ayrıca şehir alanlarındaki kamu hizmetlerinin ve çeşitli imkanların yetersizliği, şehir palanlarının yapılmamış, yada yapılanların uygulanmamış olması şehirleşmeyi esas toplum meselelerinden biri durumuna getirmiştir.

Büyük şehirlerin yeşil alan yönünden dünya standartlarının çok altında olduğu herkes tarafından bilinmektedir. Üst üste yapılan plansız gelişme, gelişen bölgelerin trafik sorunlarını ve çevre kirliliğini artırmak suretiyle altyapı sorunlarını çözülmenin maliyetini artırmıştır. (13)

Ülkemizde bu denli şehirleşme sonucu Türkiye nüfusunun 2000 yılında 65 milyon olacağı ve İstanbul nüfusunun 8.5 milyon, Ankara nüfusunun 5.milyon, İzmir nüfusunun 2.5 milyon olacağı tahmin edilmektedir. (14)

Bu demektir ki kısa vadede çözüm getirilmeyecek olursa bu mesele uzun vadeler için ise çözümü imkansızlaşacağından toplum bu meselelerin altında ezilecek demektir.

Bu meselelere yirmi yıldan beri çeşitli kongrelerde ve ilmi toplantılarda mahalli idarelerin idari reformu doğrultusunda tedbirler sadece düşünülmüş, çare önerilmiş ve hazırlanan raporlar çeşitli vesilelerle gündeme gelmiş olmasına rağmen maalesef bakanlık arşivlerinde kalmaya mahkum olmuştur.

Bizde diğer konularda olduğu gibi iyiniyetli olarak bu meseleleri çözmek amacıyla yurt dışındaki uygulamalar da inceletirilmiş olmasına rağmen bütün bu iyi niyetli uygulamalar bir neticeye bağlanamamıştır.

Bu kadar insanın bir ayaya geldiği bir büyük şehirde bütün insanların su, elektrik, konut, ulaşım, okul, park, sağlık, dinlenme ve eğlenme vb. ihtiyaçlarına cevap verecek kamu hizmetlerinin sunulması sanıldığı gibi kolay olmayacaktır. Bu gün Ankara bir eğitim merkezi durumuna gelmiştir. Kış aylarında yaklaşık 70.000 üniversite öğrencisi sabah okullarına gitmek için otobüslere akın ettiğinden taşıma felce uğramakta bir kişi bir yerden bir yere gidebilmek için sabah saat 10 a kadar vasıta beklemektedir.

(13) Tortop, Nuri: Mahalli İdareler, TODAİE yayını, Ankara 1984, s180

(14) Aykaç, Burhan; a.g.e. s273.

Yaz ayları gelince Ankara, İstanbul, İzmir gibi büyük şehirlerimizde içme suyu sıkıntısı başgöstermekte ve meskenlere gün aşırı münavebeli su verilmektedir.

Yukarıda bir dizi şeklinde sıraladığım bu ve buna benzer problemleri çözmek bir meclis, bir encüman tarafından mümkün olmamaktadır.

Düşününüz ki koca İstanbulun 5 milyon nüfusu ve bir tek encümeni var. Belediye başkanının yetkisi ancak encümen ve meclis kararlarını uygulamak oluyor. Encümen ve meclis İstanbulun en önemli meselelerini dahi bir kaç dakikada geçirmek ve konuşmamak mevkiinde yıllar yılı ıstıpar çekmiştir.

Elbette büyük şehir belediyesinin yanında üç dört tane daha meclis ve encümenin bulunması hepimizin beklediği, reformu getirecek bir anlayış olacaktır.

Gelecekteki kuşaklara sağlıklı bir şehirleşme imkanı sunacak olursak kalkınmış bir toplum olmayı ancak hayallerimizle yaşatmış olacağız.

Üstelik bu denli boyutlara ulaşan ve adeta kanayan bir yara haline gelen bu büyük problemleri hali hazır mevzuat ve yönetim ile çözmek imkansızdır. Zira bu mevzuat bizde 1930 lı yıllarda o günün ihtiyaçları düşünülerek uygulamaya konulmuştur. 60 yılların ihtiyaçları ile günümüz ihtiyaçlarını bir tutmanın mümkün olmadığı bir gerçektir. (15)

Bizde de bir sonraki bölümde açıklayacağım büyük şehir belediye yönetimi geç te olsa uygulama imkanı bulmuş olup üç büyük şehrimizde yeni düzenleme ile meselelere ışık tutma yoluna gidilmiştir. Bu sevindirici bir durumdur.

Yedemir, Hüseyin: 84. Birleşim Tutanak Dergisi, T.B.M.M. yayını, Ankara 1984, s 544.

İKİNCİ BÖLÜM
BÜYÜK ŞEHİR BELEDİYE YÖNETİMLERİNİN KURULUŞU

I- DÜNYADA

2- TÜRKİYEDE

I- DÜNYADA BÜYÜK ŞEHİR BELEDİYE YÖNETİMLERİ

Günümüzde hızlı şehirleşme sonucu avrupa başta olmak üzere hemen bütün dünya ülkelerinin birçoğunda nüfusu milyonu aşan şehirlerinde belediye teşkilatları farklı hukuki düzenlemeye tabi tutularak teşkilat yapıları ve hukuki varlıkları ihtiyacı karşılayacak şekilde yeniden düzenlenmiştir. Şimdi bu düzenlemelerle ilgili birkaç örneği burada verelim.

A- İNGİLTEREDE

18.yüzyıldan beri var olan İngiliz Mahalli İdareleri çeşitli zamanlarda değişiklikler, düzeltmeler, yeniden düzenlemeler vereformlar geçirerek bugünkü yapılarına ulaşmışlardır. 1963 de GLC (Büyük Londra İdaresi) yi kuran kanunda parlamentoda yeniden düzenleme çalışmalarının bir neticesidir.

1960 lı yılların başlarında genel olarak tüm İngiliz mahalli idarelerinin yanısıra Londra şehir yönetiminde de değişen şartlara göre bazı yetersizlikler göze çarpıyordu bunların başlıcaları;

a- Kırsal Kent idareleri ayrı idi. Bu hizmetlerde bütünleşmeyi önlemekteydi. Ayrıca otorite çekişmelerine ve kaynak israfına da sebep oluyordu.

b- Çeşitli büyüklükteki yerleşmelerin tümünde aynı tip mahalli idare yapısı vardı. Oysa metropoliten alanlar için farklı bir yapıda teşkilatlanmak gerekiyordu.

c- Büyük şehir alanlarında mahalli idare sayıları çok fazlalaşmıştı. Bu durum hizmet standardını düşürüyor ve yetki çatışmalarına neden oluyordu.

d- Bazı büyük şehirsal mahalli idarelerin sınırları şehirler büyüdükçe yetersiz kalmış ve eskimişti.

e- Çok sayıda hiyerarşik mahalli idare bulunmakta ve hiyerarşik kademelerin sayısı 9 a ulaşmaktaydı.

Bu durum bürokratik işlemleri içinden çıkılmaz hale getiriyordu.

Londra alanı içinde yukarıda belirtilen genel zaafılar bütünüyle geçerli bulunmaktaydı. Örneğin Londra İl İdaresi LCC diye anılan eski Londra Şehir Yönetimi çevre kırsal alanı içine almadığı gibi şehir sınırlarında yetersiz kalıyordu. (16)

3.5 Milyonluk bir merkezi alana yönelik olan bu idari yapı zaman içinde şehirsal alanın nüfusu 7 milyonu bulmuştu. LCC şehirsal alan içinde 29 tane farklı alt mahalli birimden meydana gelmişti. Buna civar bölgeler ve kırsal idarelerde katılınca 90 birim ortaya çıkıyordu. LCC nin yetkileri ve mahalli imkanları 100.000 nüfuslu bir başka şehir yönetiminden farklı değildi.

Bu durum 1961 yılında parlamento tarafından Herbert Komisyonu (Herbert komisyon başkanının adıdır) adıyla anılan bir komisyon kurulmasına ve bu komisyonun Londra için yeni ve özel bir mahalli idare organizasyonu taslağı hazırlamakla görevlendirilmesine yol açtı, ve komisyon çalışmalara başlayarak görevini 1963 yılında bitirdi. Teklif edilen taslak aynı yıl içinde parlamento da görüşülerek kanunlaştı.

Büyük Londra İdaresinin (GLC) nin kuruluşu ile ilgili çalışmalar 1965 yılında bitirilerek bugünkü Büyük Londra İdaresinin kurulması böylece tamamlanmış oldu.

Londra dışındaki diğer İngiliz mahalli idarelerinin reorganizasyonu için yine başkanın adıyla anılan Redcliffe Maund Komisyonu diye anılan bir başka komisyon kuruldu ve bu komisyonun yaptığı çalışmalarda 1970 yılında tamamlanarak reorganizasyon 1972 yılında gerçekleşti. Böylece tüm İngiliz Mahalli İdareleri bir kez daha radikal bir reform geçirmiş oldular.

(16) Çevik, Asuman :İngiliz Mahalli İdareleri içinde Büyük Londra (GLC) ve çalışmaları, D.P.T yayını, Ankara 1980, sh 6-7,

Yukarıda da görüldüğü gibi İngiliz Mahalli İdareleri uzun yıllar yapılan çalışmaların neticesi olarak çeşitli komisyonlar kurulmak suretiyle yeni baştan ele alınarak bir düzenlemeye gilmiş ve tamamı yeniden düzenlenmiştir.

1965 yılında kuruluşu tamamlanan Büyük Londra İdaresi iki ademeli olarak teşkilatlanmıştır. İlk kademedede stratejik planlama, trafik yönetimi, çöplerin toplanması, araştırma, istihbat gibi şehrin bütünlüğünü ilgilendiren hizmetlerden sorumlu Büyük Londra Belediyesi (GLC), ikinci kademedede ise; konut yönetimi, sosyal hizmetler vb. gibi mahallinden idaresi daha uygun olan hizmetlerden sorumlu Londra şehir korporasyonu ve Londranın 2 ilçe belediyeleri yer almaktadır. (17)

Büyük Londra idaresi GLC Londra'nın 1580 km kareye yayılan tüm metropoliten alanınının yönetiminden sorumlu kılınmıştır. Bu alan 7 milyon nüfuslu merkez Londra ve 5 milyon kadar nüfuslu diğer metropoliten alandan meydana gelmekteydi.

Merkezi Londra da 12, dış metropoliten alanda 20 ilçe belediyesi (Borough Council) kurulmuş olup bunların hepsi hiyerarşik olarak Büyük Londra İdaresi GLC ye bağlanmıştır.

Bu uygulama kır ve şehir yönetim farkını ortadan kaldırmış ve tüm İngiliz Mahalli İdarelerinde olduğu gibi Londra alanında da bir yönetim birliği tesis etmiştir.

Büyük Londra İdaresinin kuruluşundan önce Büyük Londra Metropoliten alanında toplam 90 civarında kır ve şehirselle yönetim birimi bulunmaktayken, reform sonucu bu sayı 32 ilçeye indirilmiştir.

Büyük Londra İdaresinin yönetim ve denetim yetkisi merkez alanın dışına çıkmış ve tüm metropoliten alanı içine alır hale getirilmiştir.

(17) Arııcı, Kadir.: İller ve Belediyeler Dergisi 475-76 sayı
Ankara 1985, s 290.

Gerek Londra alanı içinde tesbit edilen 12 ilçe, gerek metropoliten alan içinde tesbit edilen 20 ilçenin tesbitlerinde eğitim kıstası kullanılmıştır. İngilizlerin geliştirdikleri kendilerine özgü Nüfus/Eğitim standartları gereğince minimum 150.000, maksimum 350.000 nüfuslu alanlarda birer ilçe idaresi kurulması sağlanmıştır. Böylece Londra metropoliten alanında GLC den başka 32 tane de ilçe teşkil ettirilmiş oldu.(18)

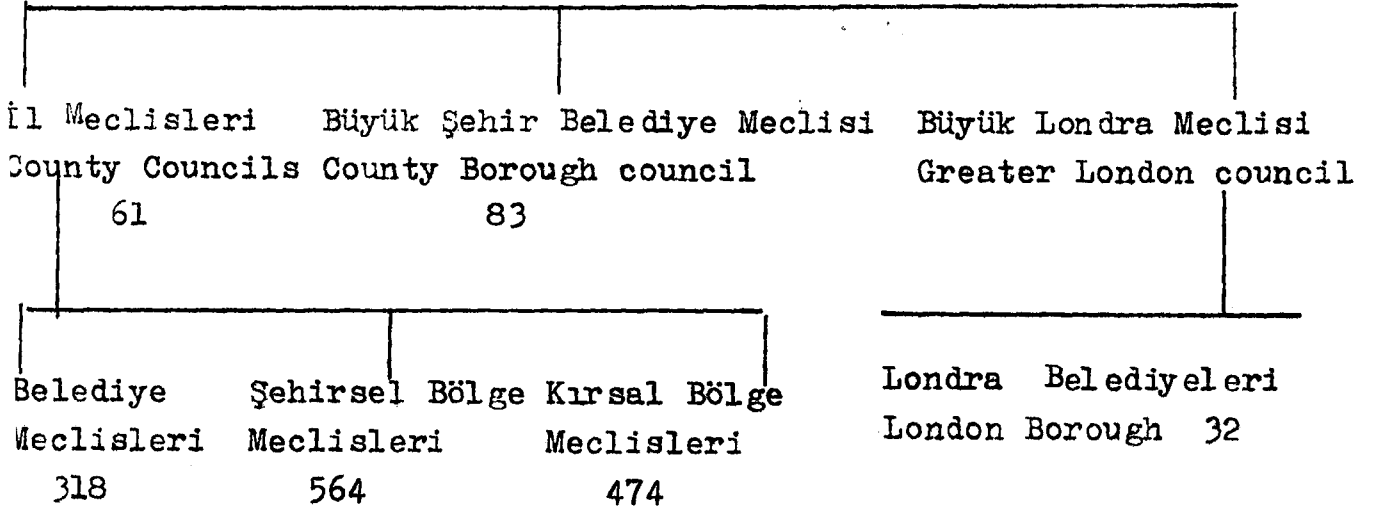
1965 de özel bir kanunla tamamlanan Büyük Londra İdaresi Londra ve civarının diğer mahalli idare birimlerinden gerek organları ve bu organların görev ve yetkileri, gerekse hizmet alanları bakımından ayrı bir biçimde kurulması ve idare edilmesi öngörülmüştür. Kanuna göre Londra ve civarı için diğer yerlerdeki İl Meclisi (County Council) yerine geçmek üzere Büyük Londra meclisi (Greater London Council) kurulmuştur. Bu meclis idaresinden sorumlu bulunduğu alan Londra Belediyeleri denilen 32 tane idari kademeye bölünmüştür.

Büyük Londra Meclisi (Greater London Council) bir bakıma bir taraftan İl Meclislerini(Council Council) diğer taraftan da Büyük Şehir Belediyelerini(Council Borough councils) andırmaktadır. Bu meclislerin sorumlu bulunduğu alan içinde kamu hizmetleri Büyük Londra Meclisi ile Londra Belediyeleri arasında Londra'nın özelliği göz önünde tutularak bütün ülkede uygulanan ilkelerden ayrı bir biçimde paylaştırılmıştır. Bu idarenin birbirleriyle olan ilişkilerinde gösterecek şekilde bir şema halinde topla toplamak istersek ortaya şöyle bir tablo çıkacaktır.(19)

(18) Çevik, Asuman; a. g. e. s 8.

(19) Çoker, Ziya ; İngiliz Mahalli İdareleri, Ankara, 1970 sh30-31

Mahalli İdarelerle İlgili Merkezi İdare Kuruluşları

Büyük Londra Meclisi (Greater London Council), Kontluk meclisi gibi bir başkan, belediye meclisi üyeleri ve istişare meclisi üyelerinden oluşmaktadır. Meclise üye olabilecek kişiler yılda bir kez seçilir. Belediye Meclisi üyeleri ise istişare meclis üyeleri tarafından seçilir ve süreleri 6 yıldır. Bunların yarısı her üç yılda bir yenilenir. İstişare meclis üyeleri mahalli hükümet seçmenleri tarafından Büyük Londra Bölgesi için seçilir. İstişare meclis üyeleri üç yıl süreyle hizmet ederler ve hepsi birlikte mecliyeye ayrılır, istişare meclis üyelerinin sayısı 100 dür.

Belediye meclis üyeleri sayı bakımından istişare meclis üyelerinin altıda biri kadardır. Böylece Belediye meclisinin 16 meclis yeri vardır. Bu şekilde meclis toplam sayısı 116 veyahut şayet başkan meclis dışından seçilirse sayı 117 olur. Başkan bir başkan yardımcısı tayin eder.

Londra ilçe meclisleri bir başkan, belediye meclis üyeleri ve istişare üyelerin toplamından müteşekkildir. Belediye meclis üyeleri ikamet edenler veyahutta temsil ettikleri semtlerdeki mülki a-nde bulunduranlar tarafından seçilir. Belediye meclis üyeleri üç yıl süreyle seçilirler ve netice itibariyle ilçe meclis üyelerinin durumundaki gibi her altı yılda görev süreleri dolmaz her meclis üyesi bir sulh hakimidir ve mahkeme ise adli bir müessesedir. (20)

0) JACRSON, W.Eric : The Structure of Local Government in England and Wales, London.1967 s.31

Büyük Londra Belediye Başkanı her yıl 29 Eylülde seçilir. Genel Meclis mahkemesi (Cour of Common Hall) şehrin şerifleri arasından iki kişiyi belediye meclis üyeliğine aday gösterir. Bunlardan bir tanesini Belediye meclisi Büyük Londra Belediye başkanı olarak seçer. Seçim neticesi kralın onayına sunulur. Kralın onayından sonra Büyük Londra Belediye Başkanı seçilen kimse yüksek mahkemenin hakimleri tarafından yemin ettirilerek bir hakim olarak göreve başlar. Başkan şehirden Adliye Mahkemesine geçişi Londra hayatının özelliklerini yansıtan bir nümâyış le sağlanır ve Büyük Londra Belediye Başkanını gösterisi olarak herkes tarafından bilinir. Londra Belediye Başkanı bir umumi vali olup şehirden şef hakimidir. Aynı zamanda şehrin görevlerini icra eden kişilerden meydana gelen bir teşkilat olan şehir mülahızlığının da başkanıdır. Krala, Londra limanına ve adaletin yerine getirilmesi ile ilgili olarak çok sayıda imtiyaz ve görevleride vardır.

Büyük Londra Belediye başkanının hiç bir vekili yoktur. Şayet başkan korporasyon mahkemelerinin herhangi birinin toplantısına katılmazsa daha önce Belediye Başkanlığı yapmış olan bir belediye meclis üyesini bu amaçla vekil tayin etmesi gerekir.

Şayet Büyük Londra Belediye Başkanlığı ölüm veyahutta başka bir sebeple boş kalırsa korporasyonun işi genellikle yeni bir belediye başkanı tayin edilinceye kadar askıya alınır. Bununla birlikte gerektiğinde ve acil durumlarda da en kıdemli belediye meclis üyesi Londra Belediye Başkanlığı görevinde bulunur. (21)

Büyük Londra Meclisi GLC bir seçim bölgesi olan Londra ilçelerinin herbiriyle ve nüfus büyüklüğüne bağlı olarak ikiden dört istişare meclisi üyesine kadar değişecek sayıdan yanı 100 istişare meclis üyesi 16 belediye meclisi üyesinden ibarettir.

Londra İlçeleri her birinin bir belediye başkanı, başkan vekili meclis üyeleri ve istişare meclis üyeleri vardır. İstişare meclis üyeleri üç yıllığına seçilirler ve hep birlikte görevden ayrılırlar, istişare meclis üyelerinin altıda birine varan meclis üyeleri ise altı yıl görevde kalır ve her üç yılda bir yarısının emekliye ayrılmasıyla oluşur.

B-FRANSADA

Fransa'da 1884 tarihinden bu yana yürürlükte bulunan belediye teşkilatı 1981 yılında girişilen reformlar sonucu değişikliklere uğramış oldu. Bu reformla seçilmiş belediye başkanı ve meclisleri bulunuyor, idari vesayet azaltılıyor, yürütme gücü seçilmişlere tanınıyor, kararın önceden denetimi ve onayı kaldırılıyordu.

Fransa'da 31 Aralık 1960 tarihli kanunla şehirselleştirme birliği kurulması öngörülmüştür. Daha sonra 31 Aralık 1970 günü kömünlerin yönetimlerinin iyileştirilmesi ve kömün hürriyetlerinin sağlanmasına yönelik bir kanun çıkarılıyordu. Bu kanunla yukarıda değindiğimiz gibi belediyeler üzerinde vesayet hafifletilmek suretiyle belediye bütçeleri üzerinde, kararların önceden tasdiki yumuşatılıyordu.

Bu amaçla daha sonra bir takım çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmaların biride Paris Belediyesinin statüsünün değiştirilmesi, vesayetin hafifletilmesi ve daha çok serbestlik tanınmasını öngören bir reform tasarısı hazırlanmıştır.

O zamana kadar Paris siyasal iktidarların egemenliğinde kalmış seçilmiş bir belediye başkanına sahip olamamıştır. Pariste altı yıl için seçilen 90 üyeli bir konsey bulunmakta ve diğer belediye meclisleri gibi yılda dört defa üçer hafta süren oturumlar yaparak yöneticiler tarafından havale edilen dosya ve işler üzerinde çalışmaktaydı. En önemli görevi bütçe ile ilgiliydi. Konsey başkanlığı yetkisi sınırlı olan ve bir yıl için seçilen bir başkan tarafından yürütülmekte, gerçekte ise belediye başkanlığını vali yürütmekteydi.

Yeni getirilen reform tasarısı ile merkezi idarenin temsilcisi Vali yerinde kalmakta Paris Belediyesi için konsey tarafından 6 yıl süreli bir belediye başkanı seçilmesi öngörülmektedir.

Daha sonra yapılan düzenleme ile Paris Belediye Başkanı seçimle işbaşına gelmektedir. (1975 deki düzenleme) (22)

Paris, Marsilya, Lyon gibi birçok ilçeleri olan büyük şehirlerde yalnız bir belediye başkanının da bulunması sakıncalı görülmüştür. Milyonlarca nüfusun yaşadığı büyük şehirlerde belediye başkanı ve meclis üyeleri yönetilen halktan çok uzaklaşmış bulunmaktaydı.

Yönetilenleri yönetenlere yaklaştırmak ve vatandaşların kendileriyle ilgili olan mahalli hizmetlerin yönetimine daha etkin katılmalarını sağlamak amacı güdülmüştür. Bunun için mahalli idarelere daha geniş yetki ve sorumluluk vermekle yetinilmemiş, Büyük şehir merkezlerindeki ilçelerde de birer belediye kurulması yoluna gidilmiştir. Çünkü büyük şehirlerde şehirsiz alanın genişliği burada yaşayan halkın değişik çevrelerden karmakarışık tipte kişiler olması birçok problemleri ortaya çıkarmakta ve bunların uzak merkezi bir belediye yönetimince giderilmesi güçleşmekteydi. (23)

Bu nedenle ilçeler düzeyinde kurulacak bir belediye yönetiminin ve nisbi temsille oluşacak bir belediye meclisinin çeşitli görüşler ve eğilimleri daha iyi yansıtabileceği kabul edilmiştir.

Pariste şehrin birliği yine korunuyor, yeni bir mahalli teşkilat kurulmuyor. Paris şehrine bağlı olarak yetki alanları çok sınırlı olmak üzere ilçe belediyeleri kuruluyor. Paris, Lyon ve Marsilya anabelediyeleri belediye bütçelerini kabüle, ilçelere ödenek ayırmaya ve vergi koymaya yetkili kılınmıştır. İlçe belediye meclisleri en az on en çok kırk üyeden oluşturuluyordu. İlçe belediye meclis üyelerinin yarısı ana belediye meclisi üyesidir. İlçe belediye meclisi, ilçe belediye başkanı ve yardımcılarını seçer. Bilindiği gibi Fransada tüm belediye başkanları ürkiyede olduğu gibi doğrudan halk tarafından değil, belediye meclisleri kendi üyeleri arasından seçerler. (24)

23) Tortop, Nuri: İller Belediyeler Dergisi, Şubat 1984 sayısı s.1505

24) Tortop, Nuri: Mahalli İdareler s.171

Fransadaki bu uygulamalar ile Paris belediye hudutları içinde 20 ilçe, Marsilya belediye hudutları içinde 16 ilçe, Lyon belediyesi hudutları içinde ise 9 ilçe teşekkül ettirilerek bu ilçelerdede belediye teşkilatları kuruluyordu.

Bu şehirlerde kurulan ilçe belediyelerinin tüzel kişilikleri bulunmadığı gibi ayrı malvarlıklarının da bulunmaması ayrı bir özellik arz ediyordu. Bunlarla beraber diğer belediyelerin sahip bulunduğu hak, yetki, imtiyaz ve muafiyetleri de yoktu.

Fransadaki son reformla oluşturulan bu ilçe belediyesinin tüzel kişiliklerinin olmayışı bunları ana belediyesinin birer şubesi durumuna getiriyordu.

Bununla beraber ilçe belediyeleri ancak ilçe halkına tahsis edilen tamamen mahalli mahiyetteki yeşil alan, çocuk bahçeleri ve çocuk evleri ile kreşlerin yönetimi ve bazı okulların dinlenme evleri konusunda mahdut görevleri ve görüş bildirme yetkileri mevcuttur.

Fransada yeni uygulanan ilçe belediyelerinin kanunlarına ayarlı vergi, resim ve harç gelirleri söz konusu olmadığı için endilerine ait tesis ve hizmet gelirleriyle meclislerin anaşarak tesbit edecekleri yardımlarla görevlerini yürütürler.

Bir sonraki bölümde ifade edeceğim bizdeki uygulamaya yeni konulan büyük şehir yaklaşımı, Fransada uygulamaya başlanan ve yukarıda özetlemeye çalıştığım yeni sistemle benzerlik göstermekte ise de ilçe belediyeleri konusunda farklılıklar arz etmektedir. (25)

Kurulmasındaki aynı gerekçeler yönetim sistemimizin büyük ölçüde benzerlik gösterdiği Fransada da ileri sürülmüştür.

C- BELÇİKADA

Belçikada da uzun bir geçmişi olan mahalli idareler Fransa ve diğer avrupa ülkelerinde olduğu gibi aynı gerekçelerle düzenlemelere, reformlara tabi tutulmuştur.

Belçikada belediyeler günün şartlarına uygun ve mahalli hizmetleri daha süratli bir şekilde karşılamak amacıyla Belçika Anayasasının 108 nci maddesi gereği olarak ("Bu madde birçok il ve ilçe belediyeleri birleşerek bir birlik kurabilirler")30 Aralık 1975 tarihli kanunla belediyeler yeniden düzenlenerek kendi aralarında birleşmek suretiyle birlik kurma yoluna gitmişlerdir.

Bu konuda 1971 yılında başlatılan çalışmalar 1975 yılına kadar sürmüştür. 1975 yılında İçişleri Bakanı Ohan Michel kendi adıyla anılan bir komisyon kurarak Belçikada bulunan 2359 belediye teşkilatını 590 a indirmiş oldu.

Yine bu komisyon tarafından hazırlanan kanunla krala yetki verilerek kral mali, sosyal ve ekonomik, kültürel, coğrafik düzen gerektirirse 1 Ocak 1983 tarihinden önce bakanlar konseyinde görüşülecek kanunlarla belediyeleri tekrar birleştirebilir, denilmektedir.

Yapılacak olan bu birleştirmede ana şehir belediye meclislerinin görüşleride alınacağı ifade edilmekte, eğer birleştirme konusunda görüş ayrılığı mevcut olur ise bu ayrılığın giderilmesi için kendilerine 90 günlük süre verilebileceği hüküm altına alınmıştı. Yine bu anlaşmazlıkların giderilmesi için il daimi kurullarının aracılık etmeside kararlaştırılmıştı.

Bu çalışmalardan sonra Belediyeler Federation ve Agglomerations denilen birlikler meydana getirmeye başladılar. Yapılan birleşmelerdeki hazırlanan tüzüklerde Belediyelerin adları, hukuki şekli, idari yapısı, yeri, birleşmenin süresi, birleşmenin amaçları, konusu ve idarecilerinin tayin edilme şekilleri ve yetkileride yazılmaktaydı.

Yapılan birleşmelerde küçük belediyelerin hak, yükümlülük ve mecburiyetleri federasyon ve ağılemerasyonlar eliyle kullanılacaktı. (26)---

(26) Le'on. Mariq, Droit Cummunal, Oyez Louvain, Brüksel 1976, s4-6

Bu düzenlemeler göstermektedir ki Belçika'daki Belediye İda-
releri de Fransadakine benzer şekilde iki kademeli olarak teş-
kilatlandırılmıştı. Birinci kademede Federasyon veya Ağlemerasyon
denilen belediyelerin birleşmeleri ile meydana gelen üst yönetim
ikinci kademede ise belediyeler yer almaktaydı. Belçikada Bu bir-
liklerin kurulabilmesi iç işleri bakanlığının iznine bağlıydı.

Kanun koyucu Belçikada başşehir Brüksel'de I Ağlemerasyon 5
adet Federasyon kurulmasına karar vermiştir. Ancak bu denemede
belediyeler için ümit edilen faydayı sağlayamamıştır. Belçikada
toplam 5 adet Agglemerasyon mevcuttur. Bunlar Anvers, Brüksel,
Carolo-regionne, Gantioise ve Liegeoise dir.

Oluşturulan bu 5 agglemerasyonların arazilerinin sınırları il-
gili belediyelerin danışma meclislerinde görüşüldükten sonra ida-
ri sınır olarak düzenlenmektedir.

Bir Agglemerasyona katılmayan herhangi bir belediye bir fede-
rasyona katılmak durumundadır. Bir belediyenin hangi federasyona
dahil olacağına kral karar vermektedir. Bu katılma isteği öneelik-
le meclislerin kararı, il meclisinin olumlu mütealaası, İçişleri
Bakanlığının izni, kralın imzası ile yerine getirilmiş olmaktadır.

Bir üst kuruluş olan Agglemerasyon ve federasyonların ilk gö-
revleri belediyelerin faaliyetlerinin koordinasyonunun sağlamaktır.

Ağlemerasyon ve federasyonların Konsey ve İcra komiteleri ol-
mak üzere iki organı mevcut bulunmaktadır. Konsey bu üst yönetim-
lerin seçimle gelen genel karar organı, komiteler ise konseyden be-
lirli sayıda seçilen kişilerden oluşan icra organlarıdır. Konsey
yetkisinde olan her şeyi düzenler, : Yukarıdan gelen kanunları uy-
gular, kararlar alır ve bunların uygulanmasını sağlar. Başkanın ve
kurul üyelerinin maaşlarını tesbit eder. Konseyin Seçimleri ise 6
yılda bir yapılır.

Konsey icra komitesi ise agglemerasyon ve federasyonların yü-
rütme ce icra organıdır. Üyelerinin sayısı başkan dahil 13 Ekim
1971 sayılı krallık kanununa göre belirlenir. İcra komitesi konse-
yin kararlarını yerine getirir. (27)

Belçika'da belediyelerin görev ve yetkileri bir temel kanunla düzenlenmemiş olmakla beraber 26 Temmuz 1971 tarihli kanunla belediyelerin görevleri sayılmıştır.

Fransa ve Türkiye dahil bir çok ülkede belediye başkanlağı gerek meclis gerek halk tarafından seçilmesine rağmen Belçikada bu uygulama tamamen farklı görünmektedir. Belediyelerin koruyucusu olan kral belediye başkanını meclisin içinden veya meclis dışından bir kişiye seçmek suretiyle atamaktadır.

Belçikada yine kral belediye başkanının kötü davranış veya görevi ihmalde belediye başkanını görevden alır veya görevini bir süre askıyaalamaya yetkilidir. Bazı hallerde de kral bu yetkisini kullanmak suretiyle belediye başkanlık görevini ildeki bir mülki amire verebilir.

Eğer kral meclis dışından bir kimseyi belediye başkanı olarak atamışsa atanan bu kimse yüksek memurlar kurulunda açık oy hakkına sahiptir.

Ayrıca konsey ve icra komiteleri herhangi bir konuda karar almışsa bu karara il daimi kurullarının olumlu görüşü alındıktan sonra kral tarafından onaylanır. Bu yetki kralın mahalli idareleri denetleme yetkisi olarak de düşünülebilir.

Belçikada yer alan belediyelerin birer tüzel kişilikleri mevcut olup belediye başkanları yeterli görülen kişiler arasından meclis içinden ve dışından kral tarafından atanmaktadır.

İkinci kademeyi oluşturan Belçika belediye teşkilatlarının, Belediye Başkanları, Belediye Meclisleri ve Belediye Yüksek Memurlar kurulu olmak üzere üç organları vardır. Bütün belediyelerde olduğu gibi belediye meclisleri belediyelerin genel karar organları olup sürekli toplanmayan birer kuruldur. Yüksek Memurlar Kurulu ise belediye meclislerinden yeter sayıda seçilen belediyenin yürütme ve icra organlarıdır. Tapkı bizde ki belediye encümeni gibi. (28)

D- F.ALMAN YADA

Bilindiği gibi Almanya'da federal bir yapı mevcuttur. Bunun gereği olarak Almanya II eyalete ayrılmış durumdadır.

Almanya da diğer avrupa ülkelerinde olduğu gibi mahalli idareleri birleştirmek ve sayıca aza indirmek amacıyla değişik tarihlerde çeşitli çalışmalar yapılmıştır.

Bu amaçla Almanya'da da bölgesel reformlarda yapılmıştır. Almanya'da reform başlamadan önce 24.000 şehir ve kömün bulunmaktaydı. 1968 yılında başlayan çalışmalar neticesi 1974 yılında bu rakam 10.000 e indirilmiştir. Bu birleşmenin birçoğu eyalet hükümetlerinin kararı ile gerçekleştirilmiştir.

Federal Almanya'da büyük şehirlerin mahalli idarelerinin meseleleri kömün reformları ile çözümlenemeyeceği anlaşıldığı için köminler arası işbirliğine gidilmenin gereğine inanılmıştır.

Bu amaçla Almanya'da Hanovre bölgesinde Grand-Hanovre 1962 de kurulmuştur. Daha sonra kurulan Grand-Braunschweig ve Sarre burck köminler arası sendikalar ve Bade Wurtenber'de altı komşuluk derneği ile Frankfurt bölgesinde Hesse'de kurulan köminler arası sendikalar bunun ilk örnekleri olmuştur. (29)

Yeni kanunla kurulan Grand Hanovre bir mahalli idare türü haline dönüştürülmüş oldu. Büyük Hanovre teşkilatına Hanovre şehri, Hanovre ilçesi (Landkreis) ve bu ilçeye bağlı köminler dahil olmuştur.

Bu yeni kurulan teşkilatın nüfusu I.I milyonu bulmaktadır. şehir merkezinin nüfusu 570.000 dir. Büyük Hanovre birliği bölgede ülke düzenleme programı, bölge hastahane, okul, dinlenme tesisleri, enerji, su, kanalizasyon, elektrik, enfematik programların hazırlanması ile görevli kılınmıştır. Ayrıca genel ulaşım, hava ulaşımı, sivil savunma, özel okullar ve bazı önemli işler alanında da tam yetkili bulunmaktadır. Büyük Hanovre temsilciler meclisinin üyeleri doğrudan halk tarafından seçilmektedir.

(29) Tortop, Nuri : Mahalli İdareler, s 158.

Temmuz 1975 tarihli bir kanunla da Bade Wurtemberg bölgesi için eyalet başşehri Stuttgart başta olmak üzere Maunheim, Heilberg, Karlsruhe, ULM, Pforzheim ve Rautligen- Tubingen bölgelerinin bölgesel şehirleşmesi için altı adet komşuluk dernekleri kurulması öngörülmüştür.

Bu dernekler merkezi şehirler ile komşu köminlerin bir araya getirilmesi görevi ile görevlendirilmişlerdir. Bu düzenleme ile birlikte ilçelerde yeniden düzenlenmiş hemen hemen sayıları yarı yarıya düşürülmüş, nüfusları ve yüzölçümleri de önemli ölçüde artırılmıştır. Örneğin Bade-Wurtenber de ilçe sayısı 63 den 35 e, Bavyerada 143 den 71 e, Hesse'de 39 dan 20 ye indirilmiştir.(30)

Teşkilat:

Federal Almanyada şehir yönetim organları Belediye Meclisi ve Büyük Şehir Belediye başkanıdır. (Stuttgart şehriden)

Belediye Meclisi : Belediye başkanından ve belediye meclis üyesi olan fahri üyelere ibarettir. Şehirlerde belediye meclis üyeleri meclis işareti taşırlar. Belediye Meclisinin sayısı ise 1000 nüfustan fazla olmayan yerler için 8 kişi
 1000-2000 nüfusa kadar olan yerler " 10 "
 2000-3000 " " " " " 12 "
 5000-10000 " " " " " 18 "
 150.000-400.000 " " " " " 48 "
 400.000 daha fazla olan yerlerde 60 " olarak tesbit edilmiştir.

Belediye meclisi halkın temsilcisi ve belediyenin ana organıdır. Belediyenin idaresi için temel prensipler koyar kanuna göre belediye başkanına ait olmayan veya Belediye Meclisince tesbit edilen durumlarda belediyenin bütün işlerine karar verir.

Belediye başkanı ile birlikte belediyeye hizmet edenlerin atanma ve işten el çektirilmelerine karar verir. Eğer istişari olmasa belediye meclisi oyların 2/3 çoğunluğuyla tek başına karar verebilir. Belediye meclisi kararı başkana havale ederse veya bu karar devamlı yönetime ait olursa belediye başkanı karar vermeye yetkilidir. Belediye Meclis üyelerinin 1/4 çoğunluğu belediyeye ve belediye yönetimine ait bütün oturumlarda belediye başkanına belediye meclisine bilgi vermesi için soru yöneltebilir. (30)

Belediye meclisleri genel, vasıtasız, hür, eşit ve gizli seçimle belediye hemşerileri tarafından seçilirler. Belediye hemşerileri olan herkes belediye meclisine seçilebilirler. Ancak Paragraf 14 bend 2 ye göre seçim haklarından uzaklaştırılanlar, hakim kararı meticesinde seçilebilirliği veya resmi memurluk nasbı için ehliyete sahip olmayanlar, belediyede görev yapan memur ve müsdahdemler, bir belediye birliğin veya bir komşu birliğin üyesi olan veya birleşmiş bir cemiyetin memuru ve müsdahdemi olanlar, belediye tarafından yönetilen amme hukukuna sahip hür müessesenin memur ve müstahdemleri, teftiş etme hakkına sahip yüksek ve yüksek makamların belediye teftiş kurumunun yönetici ve memurları ile hizmetlileri, çevreye ait belediyelerde kaymakam olarak görev yapanlar belediye meclislerine seçilemezler. Belediye meclisinin aşağıdaki konularda görev ve yetkileri vardır: (31)

- 1- Yönetmelik, talimat, tüzük ve emirlerin tebliğ edilmesi
- 2- İsteğe bağlı görevleri kabul etme,
- 3- Karar komisyonlarının teşkil edilmesi,
- 4- Mevcut karar komisyonlarına tevdi olan ferdi olayların havale edilmesi,
- 5- Danışma komisyonu ve müşavirlerin teşkil edilmesi,
- 6- Komisyon üyelerinin ve müşavir üyelerin görevlendirilmesi,
- 7- Belediye hududu içindeki sahanın değiştirilmesi,
- 8- Bir hemşerinin kararının icra edilmesi veya bir vatandaşın arzusunun müsaade edilmesi,
- 9- Fahri hemşerilik hakkının verilmesi,
- 10- Hemşerilik madalyasının verilmesi,
- 11- Şehirlerin değişen mahallelerinin adları ve flama ve şehir sembolleri hakkında karar verme,
- 12- Belediye meclisi ile ilçe belediye meclislerinin iç tüzüklerinin hazırlanması,
- 13- Meclis görevlerinin Büyük Şehir Belediye Başkanına devredilmesi,
- 14- Büyük Şehir belediye başkanlarının genel olarak temsil edilmelerinde muavinlerin ve kuruluşlarının seçim ve tayin edilmelerini

- 15- Resmi daire ve memuriyetlerin kuruluş ve ilgasına muaf fakat etme,
Büyük Şehir Belediye başkanı ile işbirliği halinde:
- 16- Yüksek makam memurluklarının nasp ve istihdamlarına, md.2
- 17- A 15 maaş grubundaki yüksek makam memurlarının göreve yerleştirme, değiştirme, yetki verme, emekliye sevk etme, ile azletmeye karar verme,
- 18- Resmi narh ve özel hukuka müteallik tarifeleri koymak,
- 19- Herbirinin değeri 10 Milyon D.Markı aşan kredilerin kabul edilmesi,
- 20- Tek olarak 200.000 D.Markı geçen rekabet, inme, yükselme ve artırma anlaşmalarını fesh etme
- 21- Madde 23 den 38 nci maddeye kadar ekonomik, işler şehir planını gerçekleştirme, değiştirme, yeni mücavir alan açma, turum ve inşaatların tesisi, tamiri, bakımı, şehrin güzelleştirilmesi park ve dinlenme yerlerinin yapılması vb. işlerin yapılmasına karar vermek.

Karar Komisyonları

- 1- İdari İşler Komisyonu
- 2- Sosyal İşler Komisyonu
- 3- Teknik " "
- 4- Ekonomik" "
- 5- Toprak " " Ayrıca ,

- 1- Stuttgart şehri ek bakım sandığı komisyonu
- 2- Stuttgart şehri memurlar hastalık sandığı komisyonu,
- 3- Gençlik hayır komisyonu

Stuttgart Büyük Şehir Belediyesinde belediye meclisi tarafından oluşturulan komisyonlar daire başkanları ile meclisin 16 üyesinden teşekkül ederler. (32)

(32) Dienstvorschriften Der Stadt Stuttgart, A Auflage 1975,
Anlage 2, s 9.

Meclisin çeşitli işlerinin hazırlanması veya karar komisyonlarının kurulması için encümenin üyelerinden istişare komisyonlar teşekkül ettirilir. Konusunda uzman kişilerde istişare komisyona üye olabilirler. Bunların oluşumu, görevi, toplantıları görev süreleri belediye meclisince karar verilir. Belediye meclislerine 25 yaşından büyük, 65 yaşından küçük, en az 6 aydan beri belediye mntikasında oturan kimseler aday olabilir. Bu şart Büyük Şehir Belediye Başkanı içinde geçerlidir.

Büyükşehirlere bağlıçevre belediyelerinde Belediye Meclisleri kurulur. Görevleri, hak, yetki, görev süreleri çevre belediyeleri kanununa göre düzenlenir. Her çevre belediye meclisi başkan ve üyeleri o yerde oturan vatandaşlardan üye ve temsilci olarak seçilirler. Bu üye ve temsilciler fahri olarak çalışırlar. Belediye meclisleri her seçimden sonra yeniden teşekkül ederler. Büyük Şehir Belediye başkanı veya temsilcisi çevre belediyesinde her zaman başkan olarak bulunabilir. Çevre belediye meclislerinin üye ve temsilcilerinin sayısı Belediye meclislerinin dönem seçimlerinden önceki son tarihe göre şehir çevresinin nüfus sayısına bağlıdır. Bu sayı bazen meclisin tesbit edilen üye sayısının büyüklüğünün yarısı kadardır. Meclisin oturumları açık olup Eğer resmi olarak veya konuşmacı tarafından talep edilirse kapalı oturum yapılır.

Seçilen Büyük şehir Belediye başkanları kanunların kendilerine verdiği bütün görevleri yerine getirir. Bundan başka Büyük Şehir Belediye Başkanı kanunlarda belirtilmeyen fakat meclisler adına ve şehir için yapılması gereken diğer işlerde karar verir, şehri temsil eder. O şehrin en önde gelen hizmet temsilcisi, şehir üyelerinin hizmetle ilgili makamlarında baş temsilcisidir. Stuttgart şehrinin yönetimi aşağıdaki gibi kademelendirilmiştir (33)

- 1- Büyük Şehir Belediye Başkanı,
- 2- Büyük Şehir Başkan yardımcıları,
- 3- Daire Başkanları,
- 4- Memurlar

Birinci yardımcı devamlı olarak Büyük Şehir Belediye Başkanının genel temsilcisi olup onu yetkisi içinde temsil eder. Birinci yardımcı bulunmadığı takdirde diğer yardımcılar temsil

Büyük şehir belediye başkanının görev süresi bitmesi veya emekliye ayrılma veya yaş sınırına erme neticesinden dolayı Büyük şehir belediye başkanı seçimi yapılır. Belediye başkanlığı makamının boşalmasından üç ay önce, başkanlık makamının boşaldıktan en geç bir ay içinde seçimi yapılır. Sürenin sonunda adayların sunulması için Belediye meclisi tarafında n seçim gününden en erken 27 gün önce tesbit edilir. Adaylar listelere göre en geç bir gün önce takdim edilir.

Büyük şehir belediye başkanın kanunun ona yüklediği iş ve yürürlükte olan idare işlemlerini yürütmekle görevlidir. Yetkileri yetki bildirgesinde belirtilen kıymet ve sınırlar için geçerlidir.(md.18)

2- TÜRKİYE'DE BÜYÜK ŞEHİR BELEDİYE YÖNETİMİNİN KURULUŞU

Ülkemizde özellikle son yıllarda artan tempoyla gelişme temayülü gösteren hızlı nüfus artışı ve sanayileşme başta İstanbul, Ankara ve İzmir başta olmak üzere büyük yerleşim merkezlerinde hızlı bir şehirleşmeye yol açmıştır. Bu şehirleşmedeki gelişme belediye sınırlarını da aşarak merkezi şehrin çevresinde plansız ve kontrolsüz bir şekilde yayılmıştır.

Büyük şehirlerimizdeki bu plansız ve kontrolsüz fiziki gelişme bu şehirlerimizin sosyal yapıları, ekonomileri ve yerleşme şekillerinde önemli değişikliklere yol açmıştır. Neticede büyük şehirlerin ortaya çıkmasından önceki dönemden kalma ve o dönemin ihtiyaçları göz önüne alınarak hazırlanan ve uygulamaya konulan hukuki ve idari düzenlemeler günümüz şartları ve ihtiyaçlarına cevap veremez hale gelmiş ve yeni düzenlemeler gereği ortaya çıkmıştır.(34)

Farklı bir yönetimi zorunlu kılan büyük şehirler çağımızın son 40-50 yıllık bir döneminde batı ülkelerinden birçoklarını yeni bir tarz teşkilatlanmaya itmiştir. Genellikle mahalli idare teşkilatlarının yeniden düzenlenmeleriyle ve metropoliten bir idare yönetimi benimsenmiştir.

Ülkemiz de son yirmibeş yıldan beri bu arayışa katılmış bu maksatla İçişleri Bakanlığınca Amerika, Kanada, İngiltere, Fransa gibi ülkelerdeki uygulamalar incelettirilmiş bunun sonunda İstanbul ve İzmir metropoliten kanun tasarısı hazırlanmıştır.(35)

Gerçekten mahalli idare kuruluşlarımızın bugünkü mahalli idarelerin bazı meselelerini çözmeye yeterli olmadığı görülmektedir. Son yıllarda İzmir, İstanbul ve İzmir gibi çevresinde birçok küçük belediyelerin bulunduğu büyük şehirlerde bazı ortak hizmetlere çare aramanın sıkıntısı başlamıştır.

(34) 84. Birleşim Tutanak Dergisi, Bütçe Plan Komisyon Raporu, T.B.M.M. yayını, s.2

(35) Meriç, Osman : İller Belediyeler Dergisi, 464. sayı, s.1537

İstanbul belediyesi hudutları içinde 17 belediye ile 6 köy İzmir belediyesi içinde 14 belediye ile 4 köy ana şehirlerin birer parçası olmuş gibiydiler.

Ana şehir çevresindeki veya küçük belediyeler ve köyler harita ve imar planına, fen elemanlarına, otobüs ve benzeri ulaştırma aracına, yangın söndürme, mezbahane ve temizlik teşkilatlarına, kanalizasyon şebekelerine sahip değillerdi. Bu durum ana şehir için büyük güçlükler azretmekteydi.

1969 yılı programında şöyle deniliyordu: "Metropoliten alan içinde çok sayıda belediye ve uygulayıcı kuruluş bulunması planlama kararlarının uygulamaya dönüşünde güçlükler doğurmaktadır. Bu seviyede koordinasyonun ve davranış bütünlüğünün sağlanması metropoliten idarelerin kurulmasına bağlıdır. İçişleri Bakanlığınca başlatılan metropoliten idare araştırması Temmuz 1969 a kadar tamamlanarak derhal uygulamaya geçilecektir." (36)

1971 yılı programında da açıkça " metropoliten idare kanu-
sunda yapılan araştırmaların sonuçlandırılmadığı kabul edil-
mektedir. (37)

Metropoliten idarelerin kurulması için mahalli ihtiyaçlar ilgilileri acele tedbir almaya zorlamıştır. Bunun neticesi olarak bazı belediyeler hali hazır kanunlarla bu meselelere çözüm arama yoluna gitmişlerdir. Örneğin 1969 yılında İzmir ve çevresinde bulunan belediyeler ve köyler bazı hizmetleri ortak olarak yürütme zorunluluğunu duydukları için İzmir Belediye-
yesiyle fiili bir birlik kurma yoluna gitmişlerdir.

Bütün bu çalışmalar belediyeler tarafından sürdürülürken ülkemiz 12 Eylül 1980 dönemine gelmiş olduğu için normal yönetimden sıkıyönetim uygulamasına geçilmiştir. İdari yapımızda görülen bazulmalara dur demek ülkeyi 12 Eylül ortamına getiren nedenleri ortadan kaldırma yetkisi 12 Eylül olağanüstü yöneti-
mine devredilmiş oldu.

(36) 1969 Yılı Programı, D.P.T. yayını, no:478, s.377

(37) 1971 Yılı Programı, D.P.T. yayını, no: 1004, s.696

Her alanda olduğu gibi mahalli idareler konusunda bir takım çalışmaların yıllar öncesi başlatıldığı, neticesinin rapor şeklinde ilgili kuruluşlara sunulduğu, fakat çeşitli nedenlerle bir türlü uygulamaya konulmadığı 12 Eylül yönetimincede biliniyordu.

Mahalli idarelerimizi günün ihtiyaçlarına cevap verir hale getirmek amacıyla Milli Güvenlik Konseyinin 11 Aralık 1980 de çıkardığı 34 numaralı kararı ile birçok illerde sıkıyönetim komutanlıklarınca belediye şubeleri kurulması kararlaştırıldı. Bu kararlar büyük şehirlerimizin içinde ve civarında bulunan ilçelerin tüzel kişilikleri kaldırılarak ana belediyelerin birer şubesi durumuna getirilmesi sağlandı. Bu uygulama neticesi İstanbul'da 13 belediye şubesi, İzmirde 12 belediye şubesi kurulmuştur. İyi niyetli olarak hazırlanan bu uygulama istenilen neticeyi vermekten uzak kaldı. Bunun neticesi olarak Milli Güvenlik Konseyinin 4 Aralık 1981 tarihinde 2561 sayılı Büyük şehirlerin çevrelerindeki yerleşim yerlerinin ana belediyelere bağlanması nı ön gören kanunu yayınlandı.

Yayınlanan bu kanunla: ulaşım, toplu taşıma ve imar, temizlik gibi temel belediye hizmetlerinin birbiriyle uyumlu ve bütünleştirici bir planlama içinde yeterli ölçüde ve verimli bir şekilde yerine getirilmesini öngörmüştür. (2561 s.k.md.I)

Son genel nüfus sayımına göre nüfusu 300.000 i aşan büyük şehirlerin çevresinde bulunan belediye ve köyler sözü edilen kanuna dayanılarak yakınında bulunan büyük şehir belediyelerine bağlanabileceklerdi. Bu birleştirme anabelediyelere uzaklık, anabelediyelerin imkanları, hizmet götürme ve birleştirme imkanları gibi kıstaslar göz önünde tutulacaktı. (38)

Birleştirmede ise hangi belediyelerin büyük şehir belediyesine bağlanacağı ilgili belediyelerin yetkili organları ile varsa sıkıyönetim komutanlıklarının görüşü alınarak valiliklerce tesbit ve İçişleri ile İmar ve İskan Bakanlığının görüşlerinden sonra Bakanlar Kurulunca kararlaştırılacaktı.

(38) Aydın, A. Sezai: İller Belediyeler Dergisi, Haziran 1985 sayısı, s.189

Ana belediyelere bağlanarak mahalle veya şube haline getirilen belediye ve köylerin tüzel kişiliklerinin son bulması alacak ve borçlarının bağlandıkları belediyelere devri öngörülmüştür.

Bu uygulamalarla birlikte 12 Eylül yönetimi ülkenin fes edilmiş anayasası yerine yeni anayasayı hazırlayıp oylama ile kabulünü sağlamıştı. Yürürlüğe giren yeni anayasamızın 127 nci maddesinde yer alan " Kanun büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri getirilebilir" ifadesi yeni bir düzenleme gereği ve zarureti ortaya koyuyordu. Yeni anayasamızın bu muhtevası"

Mahalli İdareler: İl, Belediye veya Köy halkının mahalli mahiyette müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları yine kanunla gösterilen seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileridir.

Mahalli idarelerin kuruluş ve görevleri ile yetkileri yerinden yönetim ilkesine uygun olarak kanunla düzenlenir. Mahalidarelerin seçimleri Anayasanın 67 nci maddesindeki esaslara göre 5 yılda bir yapılır. Kanun büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri getirebilir.

Mahalli idareler seçilmiş organlarının organlık sıfatlarını kazanmalarına ilişkin itirazların çözümü ve kaybetmeleri konusundaki denetim yargı yolu ile olur. Ancak görevliler ile ilgili bir suç sebebi ile hakkında soruşturma veya kovuşturma açılan mahalli idare organları veya bu organların üyelerini İçişleri Bakanı geçici bir tedbir olarak kesin hükme kadar görevden uzaklaştırabilir."

Merkezi idare mahalli idareler üzerinde mahalli hizmetlerin idarenin bütünlüğü ilkesine uygun bir şekilde yürütülmesi kamu görevlilerinde birliğin sağlanması, toplum yararının korunması ve mahalli ihtiyaçların gereği gibi karşılanması amacıyla kanunda belirtilen esas ve usuller dairesinde idari vesayet yetkisine haizdir" demektedir. (39)

Anayasamızın mahalli idarelerle ilgili bu düzenlemesinin ışığı altında ilk olarak 18.1.1984 tarih ve 2972 sayılı "Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun" yeni iktidar tarafından yürürlüğe konulmuştur.

Uygulamaya konulan 2972 sayılı kanunla ülkemizde Büyük şehir Belediyeleri ile büyük şehir hudutları içinde kalan ilçelerde de ilçe belediyeleri kurulması kararlaştırılarak bu belediyelerin seçim tarzı yeniden düzenlenmiştir. Aynı kanunun geçici 5 nci maddesi ile de Büyük Şehir yönetiminin hukukî statüsünün ilk seçimlerden önce çıkartılacak bir kanun hükmünde kararnameyle düzenlenmeside hükme bağlanmıştır.

17.6.1982 tarihli ve 2680 sayılı Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Kuruluş, Görev ve Yetkilerinin Düzenlenmesi ile ilgili yetki kanununa dayanılarak Bakanlar Kurulunca 23 Mart 1984 tarih 18350 sayılı Resmi Gazetede 195 sayılı Kanun Hükmünde Kararname yayınlattılarak hukuki düzenleme sağlanmış oluyordu.(40)

Mezkûr kanuna dayanılarak hazırlanan bu Kanun Hükmünde Kararname'de Büyük şehir belediyeleri ile ilçe belediyesi için getirilen yönetim biçiminde 1580 sayılı Belediye Kanununun bu güne kadar uygulanmış ve denenmiş sistemini esas almaktaydı. Sadece 1580 sayılı Belediye Kanununa aykırı düşen hususlar ile bu kanuna atıfta bulunulması zorunlu bulunan haller bu kanun hükmünde kararname ile yeniden düzenlenmiştir.

Kanun Hükmünde kararnamenin hazırlanmasında Belediye yönetiminin demokratik olma özellikleri, mahallilik ve hemşerilik esasları ile birlikte koordinasyon ve idari etkinlik gibi unsurlar da dikkate alınmıştır.

Bu Kanun Hükmünde Kararname ile " Özel Yönetim şekli" ifadesine uygun düzenlemeler yapılmış ve uygulanagelen sistemin zaman zaman dışına çıkmıştır. Söz konusu kararnamenin amaçlarını şöyle sıralıyabiliriz:

18.1.1984 tarih 18285 sayılı Resmi Gazete, s.

- a- Belediye sınırları ve sınırlarının dışına taşmış bulunan plansız ve kontrolsüz yayılmaya çözüm getirmek,
- b- Plansız ve kontrolsüz imar, konut, ulaşım ve çevre sorunlarına bir bütünlük içinde el atmak,
- c- Altyapı merkezlerini rasyonel ve uygun bir şekilde ve uyum sağlamak,
- d- Mahalli ihtiyaçların büyük şehir ana problemleri içinde boğulmadan mahallinde seçilmiş idarecileri tarafından halletmek, böylece hizmetlerin süratli görülmesini temin etmek,
- e- Görev, yetki ve sorumluluklar tam belirtilerek büyük şehir belediyesi ve ilçe belediyeleri arasında doğabilecek itilaf- lara meydan vermemek,
- f- Bütün metropoli ilgilendiren konular ve hizmetler arasında uyum ve organizasyonu sağlamak ve etkili, disiplinli, süratli ve sürekli hizmeti gerçekleştirmek,
- g- ayrıca bu hizmetlerin görülmesi için sağlam kaynaklar te- min etmektir.(4E)

Yukarıda sayılan bu amaçları gerçekleştirmesine yönelik bu ka- rarname şu hususları kapsamaktadır:

Kararname bir bütün olarak ele alındığında 7 bölümden oluş- tuğu, 27 maddeden meydana geldiği ve bunun için de 8 geçici mad- de taşıdığı görülmektedir.

Böylece görüldüğü gibi gerek bölümler itibariyle gerek geçici maddeler itibariyle konulan bu maddelerin tümü temelde koordinas- yonun sağlanması, bütünlüğün korunması amacını taşımaktadır.

Bu amaçların gerçekleştirilmesi için bu amaca uygun olarak yapılan bütün hareketler nihayetinde hizmetin sürekli ve süratli yapılma- sınıda sağlamaktadır.

195 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin uygulanması ile ilgili olarak kararnamenin 23 ncü maddesinin verdiği yetkiye dayanılarak İçişleri Bakanlığı Büyük Şehir Belediyelerinin görevi ile belediyelere ait taşınır ve taşınmaz mallarla, personellerinin ilçe belediyelerine devri hakkında yönetmelik hazırlamış 28 Nisan 1984 tarih ve 18359 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

Hizmetlerin dağılım esasları ile mal ve personel devrine ilişkin iş ve işlemlere ağırlık veren bu yönetmelik 4 bölümden 41 maddeden ibarettir. Yönetmelik ileride açıklıyacağım üzere İçişleri Bakanlığınca hazırlanan Büyük Şehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkındaki 3030 sayılı Kanunun uygulamasını gösteren 12 Aralık 1984 tarih ve 18603 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmesiyle ve bu yönetmeliğin 55 nci maddesiyle eski yönetmelik yürürlükten kaldırılmıştır.

Büyük şehir belediyelerinin yönetimi hakkındaki 195 sayılı Kanun Hükmündeki Kararnamenin Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girdiği 23.3.1984 tarihinden sonra gerekçeleri ile birlikte T.B.M.M. başkanlığına gönderilerek 13.6.1984 tarihinde komisyonda yapılan bazı değişiklikler ve önemli ilaveler le genel kurulun onayına sunulmuş 27.6.1984 tarihinde yapılan görüşmeler sonucu ise büyük bir değişikliğe uğramadan 3030 sayılı Kanun olarak kanunlaşıp yürürlüğe girmiştir.(42)

195 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin hükümet tasarısı olarak komisyonlarda görüşülüp genel kurulun onayına sunulmasında kısım, bölüm, ve maddelerin sayı ve sistematigi muhafaza edilmiş ve sözü geçen değişiklikler maddelere fıkra ve bendler ilavesi şeklinde yapılmıştır.

Bu uygulama neticesi Büyük Şehir Belediyesi ile ilçe belediyeleri arasında görev ve yetki ayırımı ile mal ve hizmet dağılımında merkeze daha fazla ağırlık verilmek suretiyle yeni sistemin daha sağlam bir esasa oturtulması istenerek Büyük Şehir bütünlüğü esas alınmış, niteliği itibariyle tamamen mahalli bütünlüğü bozmayan bazı hizmetlerin yürütülmesi ilçe belediyelerine bırakılmış ve hizmetin yürütülmesinde koordinasyonun sağlanması ve denetim öngörülmüştür. Bu durum sistemin yeni olması ve oturması bakımından isabetlidir.

Buraya kadar memleketimizde yeni olan bu sistemin uygulama-
na getirilmesi, büyük yerleşim merkezleri için " özel yö-
netim biçimi getirilebilir" hükmünü öngören Anayasamızın 127
maddesinin istinaden Büyük şehir belediyelerinin kuruluş ve
yönetimi hakkında çıkarılan 195 sayılı Kanun hükmünde kararna-
ma ile değiştirilerek kabulüne dair 27.6.1984 tarih 3030 sayı-
lı Büyük Şehir Belediyelerinin yönetimini düzenleyen kanunu ana-
mslıklarıyla açıklamaya çalıştım.

Gerek 195 sayılı Kanun Hükmünde Kararname, gerek 3030 sayı-
lı Kanunda bana göre özet olarak prensipte ve genelde Büyük şe-
hir bütünlüğü esas alınmış, büyükşehirin bütününe hitap eden ge-
nel nitelikteki hizmetlerle ve görevler tek elden yürütülmesinde
ayda mülahazası nedeniyle bölünmeden büyük şehir belediyesine,
tamamen mahalli sayılabilecek ve ayrı belediyeleri ve ayrı idar-
e yürütülmesinde büyük şehir bütünlüğü ve hizmette çabukluk
verimi düşürmeyeceği tesbit edilen bazı hizmet ve faaliyetlerin-
in yürütülmesi 1580 sayılı belediyeler kanunu gözönünde bulundu-
rularak suretiyle ilçe belediyelerine verilmiş ve bunlar üzerinde
tekli bir koordinasyon ve denetim öngörülmüştür.

Büyük şehir belediyeciliği sistemi aynı zamanda sınırlı bir
kademe getirmiş bulunmaktadır. Bu da büyük yerleşim merkez-
leri için getirilen özel yönetim biçimidir.(43)

43) Tarhan,Şerafettin:İller Belediyeler Dergisi 475-76 Sayı,
sh. 181-182

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BÜYÜK ŞEHİR BELEDİYE TEŞKİLATI-GÖREVLERİ-YETKİLERİ
HAK- İMTİYAZ VE MUAFİYETLERİ

I- AMAÇ

Büyük şehir belediyelerinin yönetimlerini düzenleyen 195 sayılı kanun hükmünde kararname ile büyük şehir belediyelerinin yönetimleri hakkında kanun hükmünde kararnamenin değiştirilerek kabulü hakkındaki 3030 sayılı kanun büyük şehir belediyelerinin amaçlarını şöyle açıklamaktadır: Büyük şehir yönetiminin hukuki statüsünü, hizmetlerin planlı, programlı, etkin ve uyum içerisinde yürütülmesini sağlayacak bir şekilde olduğu belirtilmektedir.

Sözü geçen kararname ve kanun büyük şehir belediyeleri ile ilçe belediyelerinin kuruluş, görev ve yetkileri: merkezi idare ile diğer mahalli idarelerin ilişkilerini düzenleme amacını gütmektedir.

II- BÜYÜK ŞEHİR VE İLÇE BELEDİYELERİNİN TANIMI

Büyük Şehir deyimi: Belediye hudutları içinde birden fazla ilçesi bulunan şehirleri ifade etmektedir.

Bu madde ile bugün çeşitli anlamlara gelen büyük şehir deyimine bir açıklık getirilmiştir. Nitekim çok defa belli bir nüfus tan fazla nüfusu bulunan şehirlere büyük şehir dendiği bir vakıadır.

İlçe belediyeleri deyimi ise: Bugün tatbikatta ülkemizdeki ilçe merkezlerinde bulunan belediyeleri ifade etmektedir. Bu kanun hükmünde kararname ilçe belediyesi deyiminden sadece : Büyük şehir belediyeleri dahilindeki ilçelerde kurulan belediyelerin anlaşılacağını vurgulamasına, karışıklıkları önlemek bakımından gerek görülmüştür.(44)

Büyük şehirlerde büyük şehir adıyla bir büyük şehir belediyesi kurulması yanında, anılan şehir içindeki ilçelerde de ilçelerin adını taşıyan bir ilçe belediyesi kurulması öngörülmüştür.

(44) 23 Mart 1984 tarih 18350 sayılı Resmi Gazete, s.I

2972 sayılı Kanununun 4 ncü maddesine göre büyük şehirlerin belediye sınırları içinde kalan ilçelerde birer belediye başkanı ve seçilmiş üyelerden oluşan belediye meclisleri buluncaktır. Her ilçe bir seçim çevresi sayılacaktır. Örneğin Ankara'da Çankaya, Altındağ, Yenimahalle ile yeni kurulan Keçiören ve Mamak ilçelerinin, İstanbul'da 15 ilçenin, İzmirde Karşıyaka, Bornova ve merkez ilçelerin ayrı belediye başkanı ve belediye meclisleri bulunmaktadır.

Yine 2972 sayılı kanununun 4 ncü maddesinin ilgili fıkrasında büyük şehir belediye başkanından söz ederek ilgili şehir belediye sınırları içi bir seçim çevresi sayılarak büyük şehrin içindeki seçmenler hem kendi ilçelerinin belediye başkanını hem de büyük şehir belediye başkanını seçeceklerdir demektir.

Büyük şehir belediyelerinin sınırları büyük şehirlerin ismini aldıkları şehirlerin belediye sınırlarıdır. İlçe belediyelerinin sınırları ise bu ilçelerin büyük şehir belediyesi içinde kalan kısımlarının sınırlarıdır.

Buna göre İstanbuldaki büyük şehir belediyesinin sınırları İstanbul belediyesinin sınırlarıdır. Yani bu kanun hükmünde kararname yürürlüğe girmeden önceki belediye sınırı esas alınmıştır. Yine Ankara'da Keçiören belediyesinin sınırları da Keçiören ilçesinin Ankara belediyesi içinde kalan sınırı olacaktır.

Merkez ilçeler ayrı bir ilçe sayılarak bu ilçenin büyük şehir belediyesi içinde kalan kısmında Merkez ilçe belediyesi adı ile bir belediye kurulmaktadır.

Gerçekten bu kanun hükmünde kararname ile büyük şehirlerde mevcut bulunan belediyelerin hukuki statüleri büyük şehir belediyesi haline dönüştürülmektedir. Bugün ülkemizde 67 il merkezinde bulunan ve merkez ilçe diye adlandırılmasına rağmen kaymakamlık teşkilatı bulunmayan ilçelerin bu kanun hükmünde kararname ile birer ilçe sayıldığını belirtmek hukuki bir zurettten ileri gelmiştir. Bu fıkra uyarınca İzmir şehrimizin Karşıyaka ve Bornova ilçeleri dışında kalan kısmında Merkez İlçe belediyesi adı ile belediye kurulmuştur. (45)

25 Mart 1984 günü yapılan belediye seçimlerinde üç büyük şehrimizde ilçe belediye başkanı ve büyük şehir belediye başkanı ile belediye meclis üyesi seçen ilçelerimiz aşağıdaki gibi düzenlenmişlerdir.

İSTANBUL	ANKARA	İZMİR
1- Adalar	1- Altındağ	1- Bornova
2- Bakırköy	2- Çankaya	2- Karşıyaka
3- Beşiktaş	3- Keçiören	3- Merkez
4- Beykoz	4- Mamak	
5- Beyoğlu	5- Yenimahalle	
6- Eminönü		
7- Eyüp		
8- Fatih		
9- Gaziosmanpaşa		
10- Kadıköy		
11- Kartal		
12- Şişli		
13- Üsküdar		
14- Sarıyer		
15- Zeytinburnu (46)		

III- BÜYÜK ŞEHİR BELEDİYELERİNİN GÖREVLERİ

Belediyelerin yerine getirmek durumunda olduğu mahalli nitelikteki görevleri bu kararname ile ikiye bölünerek bir bölümü büyük şehir belediyelerine bir bölümünde alt kademedeki ilçe belediyelerine bırakılmıştır.

195 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 6 ncı maddesinin A fıkrasında Büyük Şehir belediyelerine verine görevler daha çok tek elden yerine getirilmesinde yarar görülen, teknolojik zorunlulukların bunu gerektirdiği imar, ulaşım, toplu taşıma ve alt yapı ile örtak finansman ve yatırım gerektiren hizmetlerin gerçekleştirilmesi gibi büyük şehrin bütününe hitap eden hizmet ve faaliyetlerdir.

Bu faaliyet ve hizmetler için büyük şehir belediyeleri ağırlıklı olması öngörülmüştür. Zabıta, itfaiye ve diğer belediye hizmetlerinin koordinasyonunu sağlama ve imar gibi bazı hizmet ve faaliyetlerin ve bunlarla ilgili iş ve işlemlerin denetlenmesi görevleri de yine büyük şehir belediyelerine verilmiştir.

Aynı maddenin B fıkrası ilede A fıkrası dışında kalan ve yürürlükteki mevzuatla belediyelere verilen görevlerin ilçe belediyelerince yürütüleceği hükme bağlanmış, yeşil sahalar, park ve bahçeler, sosyal- kültürel ve ekonomik bazı hizmet ve faaliyetlerin ilçe belediyelerince de yapılabileceği ön görülmüştür. Büyük şehir belediyelerinin görevlerini şu başlıklar altında toplayabiliriz:

A- İmar, Ulaşım, Toplu Taşıma ve Yatırımlar

1- Büyük şehir nazım imar planlarını yapar, yaptırır, onaylar, uygular ve uygulatır.

2- İlçe belediyelerince hazırlanacak tatbikat planlarına ve eklerine esas olmak üzere, kat rejimi dahil, plan ve uygulamanın her safhası ile ilgili ve bağlayıcı ilke kararları alır ilan eder. Bu ilan mutad usülle yapılır.

3- İlçe belediyelerinin nazım imar planların ve (B) fıkrası kapsamındaki esaslara uygun olarak hazırlanmaları zorunlu tatbikat planlarını inceler, aynen veya değiştirerek onaylar ve uygulamaları denetler.

4- Nazım imar planları ve ekleriyle ilke kararları doğrultusunda yapılması zorunlu tatbikat planları ile bunlara dayalı parselasyon planlarına esas düzenleme alanlarını belirler ve uygulamaları denetler.

5- İmar mevzuatının, şehirlerin imarı ve imar planları konusunda mülga İmar ve İskan Bakanlığına vermiş olduğu yetkileri kullanır.

6- Büyük şehir mücavir alanlarının bütününe kapsayacak Büyük Şehir İmar Yönetmeliği'ni düzenler ve Büyük Şehir Belediye Meclisinin (Ankara'da İmar İdare Heyeti) onayına sunar.

İlçe belediyelerinin, İmar ve yapılaşma ile ilgili görev ve yetki sınırları içinde kalmak, mevzuata ve yönetmeliğe aykırı olmamak şartıyla ilçe imar yönetmelikleri düzenleme hak ve yetkileri saklıdır.

İlçe belediyelerinin meclisleri kararı ile çıkaracakları bu yönetmelikler, büyük şehir belediye başkanının aynen veya değiştirerek onayı ile kesinleşir ve usulüne göre ilan edilerek yürürlüğe girer.

İmar konusunda, büyük şehir belediyelerine tanınan görev ve yetki sınırları dışında kalan ve mevzuatla belediyelere verilen diğer görevleri yerine getirir ve yetkileride kullanır. Büyük şehir belediyelerinin imarla ilgili kontrol ve denetim yetkileri ise:

Büyük şehir belediyeleri: ilçe belediyelerinin imar uygulamaları ile ilgili olarak, mevzuata uygunluğu, uygulamada birlik ve beraberliği sağlayıcı ve bağlayıcı karar ve tedbirleri alır. Bu cümleden olarak:

- a- İlçe belediyelerinin yapacakları tatbikat ve parselasyon planları ile yapılaşmaya ilişkin plan ve proje çalışmalarını,
- b- İlçe belediyelerinin bina inşaat ve onarımları ile ilgili ruhsat verme ve proje onaylama ve değiştirme iş ve işlemleri,
- c- İmar ve yapılaşma ile ilgili diğer iş ve işlemleri ve ilçe belediyeleri imar birimlerini,

Kontrol eder, denetler ve denetleme konusu her türlü iş ve işlemlere ilişkin bilgi ve belge isteyebilir. Bu kontrol ve denetleme sırasında usulsüzlükleri düzeltme veya düzelttirme ve gerektiğinde ilgililer hakkında kanuni işlem yapma veya palıllmasını ilgili mercilerden isteme hak ve yetkisini kullanır.

B- Ulaşım ve Trafik, Yol ve Meydanlar

I- Büyük şehir dahilindeki meydan, bulvar, cadde, ve anayolları yapmak, yaptırmak, bakım ve onarımlarını sağlamak ve kanunların belediyelere verdiği trafik düzenlemesinin gerektirdiği bütün işleri yürütmek görevi büyük şehir belediyelerine aittir. Bu cümleden olarak büyük şehir belediyeleri 13.10.1983 tarihli ve 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununun 3 ncü maddesinde yer alan tanımlar çerçevesinde bu kanunun belediyelerin trafiğe ilişkin görev ve yetkilerini düzenleyen 10 ncü maddesinde yazılı görevleri yapar

ve yetkileri kullanarak hizmetleri yürütür. Bunlardan:

- a- Şehiriçi karayolu yapısını, trafik düzen ve güvenliğini sağlayacak durumda bulundurur,
- b- Gerekli görülen yol ve kavşakları düzenler, sinyaliz eder ve işaretler.
- c- Açık ve kapalı park yerleri, alt ve üst geçitler yapar, yaptırır, açar veya açtırır.
- d- Trafik düzen ve güvenliği ile ilgili her çeşit işaretlerin yapılmasını ve yerlerine konulmasını, yer işaretlemelerinin çizilmesini ve devamlılığını sağlar.
- e- Meydan, bulvar, cadde, yol ve sokak isim ve numaraları ile bunlar üzerindeki binalara numara verilmesi işlerini yürütür.

C- Terminaller ve Katlı Otoparklar

Büyükşehir hudutları içinde yolcu ve yük terminalleri katlı otoparklar yapmak, yaptırmak, işletmek veya işlettirmek görevi büyük şehir belediyelerine aittir. (Ymd.18)

Büyük şehir belediyelerince idare edilen ve işletilen yolcu ve yük terminallerinde bu amaçla yeteri kadar zabıta ve sağlık personeli ile diğer görevlileri istihdam eder.

Terminal ve katlı otopark alanları içindeki özel iş yerlerine ilişkin her türlü iş ve işlem, ruhsat verme ve denetim görev ve yetkisi büyük şehir belediyelerine aittir.

İlçe belediyelerinin, imar ve trafikle ilgili görev ve yetkileri ile sınırlı olmak üzere, Büyük Şehir Belediye Meclisi kararı ile ve kendi mali imkanları dahilinde semt otoparkları tesisini mümkündür.

D- Toplu Taşıma

Büyük şehir bütünlüğü içinde her türlü taşımacılık hizmetlerini yürütmek ve bu maksatla gereken kurum ve kuruluşlar meydana getirerek tesisler kurmak kurdurmak, işletmek veya işlettirmek hak ve yetkisi münhasıran Büyük Şehir Belediyesince kullanılır. (47)

Bünyesinde buldukları büyük şehir belediyelerine bağlı ve Ulaşım Koordinasyon Merkezleri ile Koordineli olarak toplu taşımacılık hizmet ve faaliyetlerini yürütmeye devam ederler.

E- Yatırım Plan ve Programları

Altyapı koordinasyon merkezlerinin görevleri ile hak ve yetkileri saklı kalmak üzere büyük şehir yatırım plan ve programlarının yapılması görevi büyük şehir belediyeleri meclisine aittir.

Bu plan ve programlar, kalkınma plan ve yıllık programlara uygun olarak hazırlanır ve bütçeye esas teşkil eder.

Planda bulunmayan ve programlara alınmayan hususlara bütçede yer verilmez(Y.md,16)

F- Alt Yapı Hizmet ve Yatırımları

Büyük şehir dahilindeki su, kanalizasyon ve her nevi gaz ve merkezi ısıtma vb. gibi alt yapı hizmet ve yatırımları ile diğer alt yapı yatırım ve hizmetlerini Alt Yapı Koordinasyon Merkezi ile koordineli olarak yürütmek görevi büyük şehir belediyelerine aittir.

Büyük şehir belediyeleri bu maksatla ve bu yönetmeliğin 14. nci maddesindeki esaslar dairesinde mevcut veya yeniden kuracağı idare ve işletmeler eliyle gereken tesisleri kurar, kurdurur, işlettirir veya işletir. (y.md.18)

G- Sağlık ve Esenlik, Zabıta ve İtfaiye

Çevre Sağlığı

Büyük şehir belediyeleri, çevre sağlığı ve korunması ile ilgili olarak alınması ve uygulanması gereken tedbirler konusunda 1580 sayılı Belediyeler Kanunu, 1593 sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanunu ve 11.8.1983 tarihli ve 2872 sayılı Çevre Kanunu ile diğer mevzuatın belediyeler verdiği görevleri büyük şehir bütünlüğü içinde yerine getirir ve kanuni yetkileri kullanır.

Nicelik ve Nitelikleri Gayri Sıhhi Müesseseler Yönetmeliğinde belirli 1-2 ve 3 ncü sınıf gayri sıhhi müesseselerin açılış ve çalışmalarına ilişkin, 1580 sayılı Belediye Kanununa göre yapılması gerekli işlemler dahil her türlü iş ve işlemleri yerine getirme, ruhsat verme ve işleyişlerini denetleme, gerektiğinde kanuni müeyyide uygulama görev ve yetkileri büyük şehir belediye başkanlığına aittir.

Gerektiğinde hizmette kolaylık, sürat ve etkinliği sağlamak amacıyla 3 ncü sınıf gayri sıhhi müesseselerle ilgili bu görev

ve yetkiler kısmen veya tamamen ilçe belediye başkanlıklarına devredilebilir. Örneğin İstanbul Büyük Şehir Belediyesi bu işlemi yapmıştır.

Labaratuar Kurulması

Büyük şehir dahilinde yiyecek ve içecek maddelerin tahlillerinin yapılmasını sağlamak üzere laboratuvarlar kurmak ve bunları işletmek görevi büyük şehir belediyelerince ifa edilir.

Mezarlıklar

Mezarlık alanlarının tespit, tesis ve tahsis etmek görevi büyük şehir belediyelerine aittir. Yönetmeliklerle verilen bu görevleri yerine getirir.

Temizlik Hizmet ve Faliyetleri

Kanunla veya yönetmeliklerle büyük şehir belediyelerine bırakılan yerler dışında, büyük şehir dalinideki umumi yerleri temizlemek, özel yerlerin süprüntülerini ve çöplerini toplamak ve artıkları kaldırıp yok etmek ve tesbit edilen yerlere kadar sevkette görevleri ilçe belediyelerine aittir.

Büyük şehir belediyeleri, çöplerin ve sanayi artıklarınının toplama yerlerinin tesbipi bunların değerlendirilmesi ve imhası için gerekli çöp ayıklama ve kompost gübre tesisleri gibi tesisleri kurmak, kurdurtmak, işletmek veya işlettirmekle görevlidir.

Zabıta Hizmetleri ve Koordinasyonu

Büyük şehir belediyelerince idare edilen ve işletilen yer ve alanlar hariç, belediye zabıta hizmetleri, ilçe belediyeleri itibariyle teşkilatlanır ve büyük şehir belediye başkanının gözetim ve koordinatörlüğünde ilçe belediye başkanları emrinde yürütür. Ayrıca kanunun uygulanmasını gösteren yönetmelikle verilen diğer görevleri de yapar.

İtfaiye Hizmetleri

İtfaiye hizmetlerini yürütmek, patlayıcı ve yanıcı maddeler üreten ve depolayan yerleri tespit etmek, fabrikalar ve sanayi kuruluşlarının bulundurmaları zorunlu olan yangın söndürme ve çevre sağlığına ilişkin araç ve gereç ve tesisleri tesbit etmek ve bu kuruluşları denetlemek görevleri ve yetkileri büyük şehir

belediye lerine aittir. Büyük şehir bütünlüğü içinde iffaiye hizmetlerinin ifasında ve iffaiye personelinin eğitiminde Sivil Savunma Teşkilatı ve Sivil Savunma teşkilleri ile işbirliği esasına göre hareket edilir ve bu teşkilatın emir ve direktifleri de yerine getirilir. (48)

B- Sosyal-Kültürel ve Ekonomik Ortak Görevler

Büyük şehir dahilinde yeşil saha, parklar ve bahçeler yapmak sosyal ve kültürel hizmetleri yerine getirmek, spor, dinlenme, eğlence yerleri ve benzeri tesisleri yapmak, yaptırmak, işletmek ve ya işlettirmek, büyük şehir belediyeleri ile ilçe belediyelerinin ayrı ayrı veya birlikte yürütecekleri ortak nitelikli görevleridir. Bu alan ve tesislerden:

Büyük şehir bütününe hitap eden 30 dekaradan büyük olan veya büyük şehirde sayısı üçten fazla olmayanların idare ve işletilmesi büyük şehir belediyelerine aittir. Büyük şehir belediye meclisi 30 dekar limitini bir misline kadar artırabilir. Bu limiti aşmayan ve sayısı üçten fazla olan alan ve tesislerin idare ve işletilmesi ilçe belediyelerine devredilir. İlçe belediyelerinin bu maksatlarla yeni mülk edinme ve tesisleri kurma hak ve yetkileri ise saklıdır.

1- Toptancı Halleri ve Mezbahalar

Büyük şehir belediyeleri 10.6.1982 tarihli ve 2678 sayılı Kanunla 28.6.1984 tarihli ve 3033 sayılı Kanun hükümleri ve Et Balık Kurumunun kanun statüsü ve görevleri saklı kalmak üzere büyük şehir dahilinde ayrı ayrı ve ortaklaşa toptancı halleri ve mezbahalar yapmak, yaptırmak, işletmek ve işlettirmelerine izin vermek hak ve yetkilerine sahiptir.

Büyük şehir dahilinde mevcut toptancı halleri ile merkez hallerinin ve mezbahaların idaresi ve işletilmesi büyük şehir belediyelerine bağlı olarak devam eder. Semt pazarları ve varsa semt hallerinin idare ve işletilmesi ilçe belediyelerine aittir.(48)

İLÇE BELEDİYELERİNE BIRAKILAN GÖREVLER .

Yukarıda saydığımız A fıkrasına dahil görevler haricinde kalan ve yürürlükteki mevzuatla belediyelere verilen bütün görevler ilçe belediyelerine bırakılmıştır.

İlçe belediyeleri büyük şehir belediyelerine verilen yeşil alan, park, bahçe yapmak, sosyal ve kültürel hizmetleri yerine getirme, spor, dinlenme, eğlence ve benzeri yerleri yapmak, yaptırmak, işletmek veya işlettirmek gibi görevleri isterlerse yapabilirler.

Büyük şehir belediyeleri 6 ncı maddenin A fıkrasında sayılan hizmetleri mali ve teknik imkanları ile nüfus ve hizmet alanlarını dikkate alınarak bu hizmetlerden istifade edecek ilçe belediyeleri arasında dengeli olarak yürütmek zorundadır.(49)

İlçe belediyelerine ait görevlerden bir veya birkaçı mali, külfetleri kendilerince karşılanması ve talepte bulunulmaları kaydıyla büyük şehir belediye meclisinin kararına dayanarak ortaklaşa veya bizzat büyük şehir belediyelerince yapılabilir.(50) Büyük şehir dahilindeki altyapı hizmetleri ile kara ve deniz taşımacılığı hizmetlerinin bir koordinasyonu içinde yürütülmesi amacıyla büyük şehir belediye başkanının başkanlığında yönetmelik ile tesbit edilecek kamu kurum ve kuruluşları temsilcilerinin katılacağı bir " Altyapı Koordinasyon Merkezi" ile bir " Ulaşım Koordinasyon Merkezi" kurulur. İlçe belediye başkanları kendi görev sahalarını ilgilendiren konuların görüşülmesinde koordinasyon merkezlerine üye sıfatıyla katılırlar. Alt yapı koordinasyon merkezi kamu kurum ve kuruluşlarınca Büyük şehir dahilinde yapılacak alt yapı yatırımları için Kalkınma Plan ve Yıllık Programlara uygun olarak yapılacak taslak programları birleştirerek kesin program haline getirir. Bu kesin programlardan birden fazla kurum ve kuruluşça aynı anda yapılması gerekenler "Ortak Programa" alınır. Ortak programa alınan alt yapı hizmetleri için Devlet, Belediyeler ve Diğer kamu kuruluşlarının bütçelerine konulan ödenekler Alt yapı koordinasyon merkezinde teşekkül ettirilecek Alt Yapı Yatırım Fonuna aktarılır.

(49) 23 Mart 1984 tarih 18350 sayılı Resmi Gazete, s.2

(50) Aydın, Ahmet Sezai : İller Belediyeler Dergisi, Nisan 1985 sayısı, s.98

Ortak programlara alınmayan yatırımlar için her Bakanlık ve ilgili Büyük Şehir Belediye ve İlçe Belediyeleri ve diğer kamu kurum ve kuruluşları Alt Yapı koordinasyon merkezince tesbit edilen programa göre harcamalarını kendi bütçesinden yaparlar.

Ulaşım koordinasyon merkezi ise şehrin ulaşım planına göre toplu taşıma araçlarının güzergah, zaman ve bilet tarifelerine yapmaya ve bu tarifeleri uygulamaya yetkilidir. Bu işleri yaparken il trafik komisyonları ile gerekli koordinasyonu sağlar. Koordinasyon merkezince alınan ortak yatırım ve toplu taşıma ile ilgili kararlar bütün belediyeler ile kamu kurum ve kuruluşları için bağlayıcıdır. (51)

IV- BÜYÜK ŞEHİR BELEDİYELERİNİN HAK-YETKİ-İMTİYAZ ve MUAFİYETLERİ

Büyük şehir belediyeleri ve ilçe belediyeleri görevli oldukları konularda 1580 sayılı Belediye kanunu ve diğer ilgili mevzuat hükümleri ile belediyelere tanınan hak, yetki ve imtiyaz ve muafiyetlere sahiptir. Bu konu kanun hükmünde kararnamede düzenlenmediği bu konunun 1580 sayılı kanuna yollama yapıldığı gerekçeyle bu hak, yetki, imtiyaz ve muafiyetler 1580 sayılı kanunun 19 ncu maddesinde şöyle düzenlenmiştir.(52)

A- Belediye idareleri kanunun kendilerine verdiği yetkiye istinaden vazife ve hizmetleri ifa ettikten sonra belde sakinlerinin müşterek ve medeni ihtiyaçlarını karşılıyacak her türlü teşebbüs kararlar.

B- Beldenin ve belde halkının sıhhat,selamet ve refahını temin ve intizamlı; beldeyi her türlü tehlikeden korumak maksadıyla kanunların bahsettiği selahiyete müsteniden emirler ve belediye yasakları koymak ve yerine getirmek, hilafına hareketleri görülenleri cezalandırmak.

C- Kazanılmış haklara helal getirmemek üzere belediye sınırları içinde;

(51) 18453 Sayılı Resmi Gazete, s.3

(52) Belediye Yasaları, Boray Yayınları, Ankara 1984, s.19

a- Doğrudan doğruya yapılmak ve işletilmek suretiyle su, havagazı, elektrik, tranvay, tesisatı kurmak ve işletmek göl ve nehir, denizlerde sahil vapurları nakliyatını üstlenmek ve işletmek belediyelerin haklarıdır. Ancak belediyeler bu işletmelerin tesis veya işletilmesi için 40 seneyi geçmemek şartıyla imtiyaz verebilirler.

b- Sanayi artıkları ve çöpleri, paçavra ve kemikleri toplamak ve teşkilatını idare etmek ve ettirmek belediyelerin haklarıdır.

D- Belediye hudutları dahilinde muayyen mıntikalar arasında yolcu ve yük nakil vasıtası olarak her türlü taşıma vasıtalarını işletmek, işlettirmek ve mezbahalarda kesilen etleri Belediye meclisinin tayin ve İçişleri Bakanlığınca tasdik edilecek ücret karşılığında satış yerlerine nakletmek münhasıran belediyelerin haklarıdır.

E- Kanun ve tüzükler gereğince belediye adına harç, resim ve cezalar koymak ve bunları tahsil etmek.

F- Hususi mahiyette elektrik tesisatı gibi işlerin yapılmasına ve umuma ait suların ihtiyaçtan fazlasının kullanılmasına ve belediyenin muayyen mevkiiler arasında yük başına ücret alın nakil vasıtalarının işletilmesine inhisarı kendinde kalmak kaydıyla ruhsat vermek de belediyelere ait haklardandır.

G- Belediyelere ait hizmetlerin ifası zımında hükmü şahsiyeti sıfatıyla belediye sınır dahil ve haricinde menkul ve gayrimenkul malları kullanmaya, satmaya, satınalmaya, kiraya vermeye, kiralamaya, borç ve ödünç almaya, teberruların kabulüne, emsali bedelini nakit ve tahhüt etmeye ve dava açmaya ve sulhen ortadan kaldırmaya belediyeler yetkilidir. (53)

H- Belediye daire ve şubeleri, bahçeleri umuma ait gelir getirmeyen açık ve kapalı mahaller emlak vergisinden müstesna olmak belediye vergi ve resimleri ile kullanılması kamuya tahsis edilmiş gelir getirmeyen mah ve eşya üzerinde haciz konulmamak, belediyelerin muafiyetlerindedir.

İ- Belediye mallarını zimmetine geçirenler Devlet mallarını zimmetine geçirmiş olanlar hakkındaki hükme tabi olmak,

J- Belediyelere alınacak ve verilecek menkul ve gayrimenkul malların alımı, satımı, mübadelesi, kirası, onarımı, açık artırması ve ihalesi usuli muhasebesi düzenlenecek nizamnamelerle yapılır.

Büyük şehir belediyeleri bu hak ve yetkileri kanunların verdiği kayıt ve şartlar dahilinde kullanırlar.

K- Tasdikli imar planlarını tatbiki dolayısıyla yapılacak istimlak bedellerinin ödenmesine, istimlakin gayesine veya imar planına uygun olarak yapılacak tesislerin meydana getirilmesine tahsis olunmak üzere belediyeler en çok 20 yılda ödenmek kaydıyla tahvil çıkarmaya yetkilidirler.(54)

L- İmar ve yol istikamet planlarında meydan, yol, park ve yeşil alan ve otopark gibi umumi hizmetlere ayrılan alanlarda ve İmar uygulaması sırasında yapılmak kaydıyla kamu kurum ve kuruluşlarına ait gayrimenkuller görev alanı itibariyle büyük şehir ve ilçe belediyelerine Maliye ve Gümrük Bakanlığı kararı ile bedelsiz olarak terkedilebilir ve tapu kaydı terkin edilir.

M- Toplu taşıma araçları ve bunların parçaları Büyük şehir belediyelerince sabit ve hareketli iş makinaları ile bunların parçalarının Büyük şehir ve ilçe belediyelerince ithalinde hiç bir gümrük vergisi resim ve harcı alınmaz. Yurt içinde imal edilip büyük şehir ve ilçe belediyelerince satın alınan bu gibir araç ve gereçler için ihracaat muamelesi yapılmış sayılır.(3030 s.K.U.Y.md.34)

N-1615 sayılı Gümrük Kanununun değişik 140 nci maddesinde belirtilen ve Gümrüğe terkedilmiş sayılan eşya Büyükşehir ve ilçe belediyelerine aynı kanunun 1414 nci maddesine tabi olmaksızın CIF değerinin % 10 u karşılığında satılabilir.(3030 s.k.u.y.md 35)

4) 1580 Sayılı Belediye Yasaları, Boray Yayınları, 1984 Ankara s.19

Bu vesile ile burada işaret edilmesi gereken önemli bir hususta M^{er}kezi ve Mahalli İdare Sistemimizin benzeri ve bir ölçüde kaynağı sayılabilecek uygulamalar sürdüregelen Fransa'da mahalli idare mevzuatında ve özellikle Büyük şehir belediyelerinin yönetimi hakkında son yıllarda yaptığı düzenlemelerden farklı ve daha ileri bir sisteme yaklaşan memleketimizdeki büyük şehir dahilindeki ilçelerde kurulan belediyelerin ayrı ayrı birer tüzel kişiliği olması ve bu hüviyetleriyle ayrı bir malvarlığına, müstakil bütçeye ve diğer belediyelerin sahip oldukları hak, yetki ve imtiyazlara sahip olmaları ve bunlara kanunlarla tanınan muafiyetlerden de istifade etmeleri ve Büyükşehir bütünlüğü içinde mahalli muhtariyete ve şahsiyete sahip olmalarıdır.

Büyük şehir belediyelerinin ilçe belediyeleri ve bu belediyelerin yürütmekte olduğu görevler ve hizmetler üzerinde haiz oldukları koordinasyon ve bir ölçüde denetim görev ve yetkisi ise Büyükşehir bütünlüğü içinde hizmetlerin yürütülmesinde ve kanunların uygulanmasında birlik ve beraberliği sağlamaya yönelik olup ilk uygulaması yapılan büyük şehir belediyeçiliğinin geliştirilmesi ve oturtulması yönlerinden de korunması ve devam ettirilmesi gereken önemli bir görev ve yetkidir.

Fransadaki uygulamaya göre Paris Belediyesi hudutları içinde teşekkül ettirilen 20 ilçe belediyelerinin kamu tüzel kişilikleri ayrı malvarlıkları, müstakil bütçeleri ve diğer belediyelerin sahip oldukları hak, yetki, imtiyaz ve muafiyetleri yoktur. Özel bir seçim sistemi ile oluşturulan ilçe belediye meclisi yarı üyesi Büyükşehir belediye meclisi üyesi olup ilçe belediye başkanları da bizde olduğu gibi doğrudan halk tarafından değil ilçe belediye meclisi içinden secilmektedir. Aynı zamanda ilçe belediyelerinin bizdeki gibi geniş görev ve yetkileride yoktur. Ancak ilçe halkına tahsis edilen tamamen mahalli mahiyetteki yeşil alan, çocuk bahçeleri, kreşlerin yönetimi ve bazı okullarla dinlenme evleri konusunda mahdut görevleri ve görüş bildirme yetkileri vardır. Fransada bizde olduğu gibi ilçe belediyelerinin kanunlarla vergi resim ve harç gelirleri söz konusu değildir. Kendilerine ait tesis ve hizmet gelirleriyle meclislerin anlaşarak tasbit edecekleri yardımlarla faaliyette bulunurlar. (55)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BÜYÜK ŞEHİR BELEDİYELERİNİN ORGANLARI-GÖREVLERİ VE
MALİYESİ

ORGANLAR

Büyük şehir belediyesinin organları Büyük Şehir Belediye Meclisi, Büyük Şehir Belediye Encümeni ve Büyük Şehir Belediye Başkanı dır.

Büyük şehir ve ilçe belediyelerinin seçilmiş organları veya bu organların üyeleri hakkında görevleri ile ilgili bir suç sebebi ile soruşturma veya kovuşturma açılması halinde İçişleri Bakanı geçici bir tedbir olarak kesin hükme kadar bu organların üyelerini görevden uzaklaştırabilir.

I- BÜYÜK ŞEHİR BELEDİYE MECLİSİ

Büyük şehir belediyesinin genel karar organı olup görev süresi 2972 sayılı kanuna göre beş yıldır. Büyük şehir belediye meclisinin üye sayısı 2972 sayılı kanunun 6 ncı maddesine göre: Büyük şehir belediye meclisleri belediye hudutları içinde kalan ilçe seçim çevreleri için tesbit edilen belediye meclisleri üye sayısının her ilçe için beşte biri alınmak suretiyle buluncak toplam sayı kadar üyeden teşükkül eder. Bu hesaplamada artık sayılar nazara alınmaz.

Fransada ise özel bir seçim sistemi ile oluğan ilçe belediye meclislerinin yarı üyesi büyük şehir belediye meclisi üyesi olup ilçe belediye başkanları bizde olduğu gibi doğrudan doğruya halk tarafından değil, belediye meclislerince kendi aralarından seçilmektedir. Fransada ilçe belediye meclisleri en az 10 en çok 40 üyeden oluşmaktadır. (56)

Bizde ilçe belediye meclis üyelerinin beşte birleri alınarak oluşturulan büyük şehir belediye meclisine yedek üyelerde aynı usüle göre seçilirler.

(56) Aydın, Ahmet Sezai: İ. Belediyeler Dergisi, Aralık 1984 sayısı, Ankara, s1688.

Örneğin 15 üyeli bir ilçe belediyesi büyük şehir belediyesine üç üye gönderecektir. Bu ilçenin üye sayısı 16,17,18 ve 19 olması halinde bile göndereceği üye sayısı yine üçtür. Eğer üye sayısı 20 olursa bu ilçe belediyesi büyük şehir belediye meclisine dört üye gönderecektir. Yedek üyeliklerde aynı usülle hesaplanacaktır.

Büyük şehir belediyeleri uygulaması olmadan önce Belediye Meclis sayıları 1580 sayılı kanuna göre teşekkül ediyordu. Büyük şehir belediyelerinin ilk hukuki düzenlemesi sayılan 18.3.1984 tarihli 2972 sayılı kanun ilçe belediyeleri meclislerine seçilecek üye sayısını yeniden düzenlemiştir. 2972 sayılı kanunun 5 nci maddesine göre yeniden düzenlenen ilçe belediye meclisi sayıları aşağıdaki oranlardadır.

Son nüfus sayımına göre

Nüfusu 10.000 e kadar olan beldelerde meclis üye sayısı	9
Nüfusu 10.001 den 20.000 e kadar olan	" " " 11
Nüfusu 20.001 den 50.000 e "	" " " 15
Nüfusu 50.001 den 100.000 e "	" " " 25
Nüfusu 100.001 den 250.000 e "	" " " 37
Nüfusu 250.001 den 500.000 e "	" " " 37
Nüfusu 500.001 den 1.000.000 e "	" " " 45
Nüfusu 1.000.000 den fazla olan beldelerde ise	55

asıl ve aynı sayıda yedek üye hesaplanmaktadır.

İlçe belediyelerinden büyük şehir belediyelerine gidecek üyelerin tesbitinde bunların seçiliş sırası esas alınmaktadır. Her ilçe için seçilmiş olan asıl üyelerin sıralarına göre baştan başlayarak yeter sayıya kadar inilmek suretiyle üye sayısı bulunmaktadır. Örneğin beş üye gidecekse sıra ile batışan beş asıl üye büyük şehir belediye meclisi üyesi olmaktadır.

Bu üyeler aynı zamanda ilçe belediye meclisi üyeliklerine devam ederler. İlçe belediye başkanları da büyük şehir belediye meclislerinin doğal üyesidir. (57)

Büyük şehir belediyelerinin meclislerinin doğal üyesi olan ilçe belediye başkanları ilçe meclislerinden gidecek sayıda bir eksiltme yapmadan gidecek sayıya kendisi de ilave edilmektedir. Böylece sayı artmış olmaktadır. Örneğin bir ilçeden beşte bir üç kişi gidecek se buna birde doğal üye sıfatıyla o ilçenin belediye başkanı da eklenmesi suretiyle bu sayı dörtte çıkmaktadır.

Büyük şehir belediye meclisine katılan ilçe belediye başkanları Büyük şehir belediye başkanı vekiki seçilemezler. Büyük şehir belediye meclisi veya ilçe belediye meclisi üyeliğinden birinin sona ermesi halinde diğer meclisteki üyelik niteliğinde sona erer. Fransadaki uygulama da aynen böyledir.

Ana, Baba, büyükanne, büyükbaba, evlat, torun, kardeş, karı koca ve bu derecedeki sıhri hısımlar bir mecliste birleşemezler. Bir mecliste birleşmeleri caiz olmayanlar seçilmiş olsa bile en ziyade rey kazanmış olan, bu da eşitse evli olan ve evli olanlardan da çocuğu çok olan üyelik sıfatını alırlar. Çocuk adedi de eşitse kura ile belirlenir. Seçildikten sonra sıhriyet peyda edenler de aynı hükme tabidir. (58) 1580 sayılı kanunun 27 nci maddesine göre belediye meclisleri şu hallerde fes olur.

a- Kanunen belirli olan olağan ve olağanüstü toplantılar dışında toplanırsa,

b- Kanunen kendisine verilen görevleri süresi içinde yapmaktan çekinir, bu hal belediye meclisine ait işleri sekteye ve gecikmeye uğratırsa,

c- Kanunen belirli olan yerden başka bir yerde toplanırsa,

d- Siyasi meseleleri müzakere eder ve siyasi temennilerde bulunursa, İçişleri bakanlığının bildirisine üzerine Danıştay kararı ile meclis fesholunur. Bu takdirde yeni belediye meclisinin seçimine gidilir. Seçilen meclisler eskisinden kalan süreyi tamamlar.

a- Toplantılar Müzakereler Kararlar:

Büyük şehir belediye meclisi olağan toplantıları belediye kanunu hükümlerine tabi ilçe belediye meclislerinin toplantı zamanları ile çatışmamasını sağlamak üzere yılda üç kez Kasım-Mart ve Temmuz ayları başında yapılır.

Bütçe görüşmelerine raslayan toplantı süreleri en çok 30 gün olup diğer toplantı süresi en çok 15 gündür. Bu sürelerden önce iş bitmezse Vali 15 günü aşmamak üzere görüşme süresini artırarak sebeplerini İçişleri Bakanlığına bildirir.

1580 sayılı Belediyeler Kanununa tabi ilçe belediye meclisleri ise Ekim, Şubat ve Haziran ayları başında olmak üzere onlarda yılda üç kez toplanırlar.(59).

Ayrıca önemli iş çıkarsa belediye başkanının yazılı çağırısı veya valinin doğrudan doğruya lüzüm görmesi veya meclis üyelerinden üçte birinin gerekçeli teklifleri üzerine meclis toplantı yapar.

Adi ve fevkalade toplantıların meclis gündemleri belediye başkanları tarafından en az bir hafta evvel tüm belediye meclis üyesinin beldedeki adreslerine gönderilir ve mahalli gazete ve sair münasip vasıtalarla ilan edilir. Acele hallerde bu müddet üç güne indirilebilir. (1580 s. B.K.md.55)

Meclis toplantıları halka açıktır. Belediye Başkanı veya üye tarafından teklif vukuunda meclisin çoğunluğunun vereceği karar üzerine gizli celse yapılabilir. Açık ve gizli çelselerde karar hususlarının özeti mahallin en büyük mülki memuruna verilmesi ve kararın verildiği tarihten itibaren kırksekiz saat zarfında hususlarının belediye kapısına asılmak suretiyle neşir ve ilan edilir. Yapılacak gizli oturumlarda gündem hakkında Vali'ye bilgi verilir. Belediye meclisinde görüşülecek konular ve maddeler reis tarafından meclise tevdi olunur. Üyelerden her biri belediyeye ait vazifeler cümlesinde bulunan maddelere dair tekliflerde bulunabilir. Teklif mecliste kabul edilirse gündeme alınır.

Büyük şehir belediye meclisine belediye başkanı başkanlık eder. Büyükşehir belediye başkanı kanuni süresinde başkanlığa, müzakere leri idare, kararların alınması ve ilan ve tebliğ ve oturumların bitimine karar verir.

Büyük şehir belediye meclisleri her yıl ilk olağan toplantısında içlerinden iki başkan vekili seçer. Bunların görev başkanı bulunmadığı zaman meclise başkanlık etmektir. İlçe belediye başkanları büyük şehir başkan vekili seçilemezler. Diğer üyeler arasından da başkan vekili seçimi zorunludur.

Belediye başkan vekili belediye başkanlığının herhangi bir nedenle boşalması, başkanın görevli olarak belediye sınırları dışına çıkması veya yıllık izin, mazeret, hastalık izinleri veya görevden uzaklaştırma nedeniyle görevinden geçici olarak ayrılması durumlarındaki belediye başkanlığına vekalet eder. Büyük şehir başkan vekilleri ilçe belediyelerinde meclis üyeliğinden başka bir görev alamazlar.

Belediye meclisleri mevcut üyenin yarısından bir fazla üye hazır bulunmadıkça müzakereleri icra edemez. Kararlar mevcut üyenin ekseriyetiyle alınır. Reylerin eşitliği halinde başkanın bulunduğu taraf tercih olunur. Her üyenin bir rey vardır.

Belediye meclisinin mevcut üyelerinin ekseriyeti hazır değilse başkan meclisi tatil ve en az üç gün sonra toplanmak üzere toplantı gününü tesbit ve mahalli vasıtalarla ilan eder. İkinci toplantıda kaç üye bulunursa bulunsun mevcut üye ile müzakerelere yapılır ve karar verilir. Birbirini takip eden üç toplantı gününde mazeretsiz toplantılara hazır bulunmayan üye meclis kararı ile istifa etmiş sayılır.

b- Büyük şehir belediye meclisinin görüşeceği konular ve karar vereceği işler:

1- Büyük şehir bütçesinin görüşülüp karara bağlanması, ilçe belediyelerinin bütçelerini yatırım ve hizmetler arasında bütünlü sağlayacak şekilde aynen veya tadilen kabul etmek,

2- Büyük şehir kati hesaplarını incelemek,

3- Büyük şehir belediyesi bütçesinde fasıldan fasıla aktarmalar yapmak

4- Büyük şehir belediyesinde yapılacak hizmetlere mukabil alınacak ücret tarifelerini belirlemek,

5- Büyük şehir ikraz ve istikrazlarını görüşmek,

6- Büyük şehir namına verilecek imtiyaz mukavelelerini görüşüp karara bağlamak,

7- Büyük şehir belediyesinin görevlerinden olmak kaydıyla Büyükşehir belediye başkanı tarafından tevdi ve üyelere bir veya bir kaç tarafından teklif edilen maddeleri görüşüp karara bağlamak,

8- Büyükşehir nazım imar planlarını görüşü; uygulanmasını sağlamak, ilçe belediyelerinin nazım plana uygun olarak hazırlayacakları tatbikat planlarını onaylamak,

9- Büyük şehir dahilinde meydan, bulvar, cadde, ana yol yapımı konularında karar vermek,

10- Yolcu ve yük terminalleri yapımı konusunda görüşüp karar vermek,

11- Büyük şehir dahilinde su, kanalizasyon, ner nevi gaz ve toplu taşıma hizmetlerinin yürütülmesine karar vermek ve bu maksatla tesis kurulması, işletilmesi ve işlettilmesini karara bağlamak, bunların güzergah ve ücret tarifelerini tesbit etmek, bunların güzergah ve ücret tarifelerini tesbit etmek.

12- Yeşil alanlar, parklar, bahçelerin yapılmasına sosyal ve kültürel hizmetlerin yerine getirilmesine, bunların işletilmesi ve işlettilmesine karar vermek,

13- Zabıta, itfaiye ve diğer belediye hizmetlerinin koordinasyonunun sağlanması konularını görüşüp karara bağlamak,

14- Büyük şehir çapında büyük şehrin bütününe hitap eden ortak finansman ve yatırım gerektiren hizmetleri tesbit, görüşüp karara bağlamak,

15- İlçe belediyelerine ait görevlerden bir veya birkaçının mali külfetleri kendilerince karşılanması ve talepte bulunmaları halinde Büyükşehir belediye meclisinin bu konuyu görüşüp karara bağlaması, ortaklaşa veya büyük şehir belediyesince yapılacak işler hakkında karar vermek, (60)

İlçe belediyelerinin kendi aralarında veya Büyük şehir belediyesi aralarında itilaf çıkması veya ilçe belediyelerinin arasında farklı uygulamalar bulunması halinde bu itilaf ve farklı uygulamaları ortadan kaldırmak amacıyla büyük şehir belediye meclisi yönlendirici ve düzenleyici tedbirleri almaya yetkilidir.

Böylece anlaşmazlıkları çözüme yetkisi Büyük şehir belediye meclisine verilmiştir. Bu yetkinin de yönlendirici ve düzenleyici yönde kullanılması istenmektedir.(3030 s. k. md.24)

Meclis toplantı halinde değilse bu yetkinin büyük şehir belediye encümenine ait olduğu maddenin ikinci fıkrasında ayrıca düzenlenmiştir.

Bu konuda büyükşehir belediye meclisi veya büyük şehir belediye encümenince alınan kararlar ilgili belediye veya belediyelerce derhal uygulanır. Maddenin son fıkrasında ise Büyük şehir belediye meclisinin veya encümeninin kararına karşı ilgililer 10 gün içinde o ilin valisine itiraz edebilirler. Vali itirazı 10 gün içinde karara bağlar, valinin kararı kesindir.

Yukarıda yapılan açıklamalardan da anlaşılacağı gibi Büyük şehir belediye meclisi veya encümeni ilçe belediyeleri üstünde bunların üst kuruluşu biçiminde görülmektedir. Öyleki son söz büyükşehir belediyelerinde bitmektedir.

Bu yeni bir prosüdürdür. Büyük şehir belediye meclisinin tasarrufuna karşı doğrudan doğruya yargıya başvurmadan önce idari itiraz yoluna gidilmesi ve bunun tüketilmesi gerekmektedir. Valinin kararının kesinliği idari yöndedir. Anayasamızın 125 nci maddesine göre" İdarenin her türlü işlem ve eylemlerine karşı yargı yolu açıktır. Onun için bu hüküm konurken Valinin itirazı üzerine verdiği karardan sonra belediye meclisinin kararının Valinin kararı doğrultusunda hüküm ifade edeceği, kesinlik kazanaacağı ve idari davaya konu teşkil edeceği ifade edilmek istenmektedir.(61)

Bu durumda meclis kararı üzerine valiye itiraz edilmeden Büyük şehir belediye meclisi kararının iptali için idari yargıda dava açılması halinde davanın önce itiraz yoluyla hallini daha sonra iptali için dava açılacağı nedeniyle reddi gerekir.

II- BÜYÜK ŞEHİR BELEDİYE ENCÜMENİ

Büyük şehir belediye meclisi yılda üç kez toplanan ve sürekli olmayan bir organdır. Büyükşehir belediye encümeni ise Büyük şehir belediyesinin sürekli bir yürütme ve icra organıdır.

Büyük şehir belediye encümeni, Büyükşehir belediye başkanı ve ya görevlendireceği kişinin başkanlığında Genel Sekreter, büyük şehir belediyesinin İmar-Fen-Hukuk-Hesap-Yazı ve personel işlerini yürüten birim başkanlarından oluşur.

Büyük Şehir Belediye Encümeni diğer belediyelerdeki teşekkül tarzı terk edilerek farklı bir yapıda teşekkül ettirilmiş, seçilmiş üyerele yer verilmeksizin belediye başkanı hariç hepsi memur kişilerden oluşmaktadır. Oysa 1580 e tabi belediyelerde seçilen üyelerin çoğunluğu geçmemek ve ikiden de az olmamak kaydıyla encümende seçilmiş üyeler de yer alır demektir. 1580 sayılı kanunun encümenle ilgili bu hükmü Büyük Şehir Belediye Encümeni için uygulanmamaktadır.

Yukarıda encümen başkanlığı için ya Büyük Şehir Belediye Başkanı veya tevkil edeceği şahıs yapar demıştır. Encümen başkanlığı için tevkil edilecek şahsın ünvanı, sıfatı ve menşei hakkında ise maddede bir açıklık yoktur. Yani belediye başkanı görevlendirebileceği bir şahsı encümene başkan yapabilir gibi bir görüş doğmaktadır. Tabii bu kişi her halde belediye içinden olmak şartıyla. Encümen başkanlığının mürettep sayıya dahil encümen üyelerinden bir kişiye verilmesi halinde ise bu kişinin encümende yerinin boş kalması, muhtemel üyelik için başka bir kimsenin katılması akla yatkın olabilir. 1580 sayılı kanununun 77 ve 88 maddelerinde diğer belediye encümenleri için öngörülen oluşuma burada yer verilmemesinin başlıca nedini Büyük Şehir Belediyeleri için bazı daire başkanlıklarına gerek bulunmamasıdır.

Büyükşehir alanı bu alandaki ilçe belediyelerine taksim edildiğine göre insan ve hayvan sağlığı hizmetleri bu belediyelerce yürütülecek, Büyükşehir Belediyesinde şimdilik bu tür hizmetler bulunmuyacaktır. (62)

Bu maddede dikkat çeken bir hususta encümenine fen işleri birim başkanından ayrı olarak İmar Birim Başkanının dahil edilmesi. Diğer belediyelerde imar müdürlükleri encümenin üyesi değildir. Bu yeni ilave Kanun Hükkünde Kararnamenin 6 nci maddesinin Büyük Şehir Belediyelerine yüklediği hizmetlerin niteliği icabıdır. Hizmetler arasındaki ağırlığı imar işleri almaktadır. Üç büyük şehrimizden İstanbulve İzmir imar müdürlükleri bir belediye birimi oldukları halde Ankara da 1928 yılında çıkarılmış olan 1315 sayılı kanunla tüzel kişiliğe haiz bir devlet müessesesi olmak üzere Ankara Şehri İmar Müdüriyeti teşkil ettirilmiştir. Sonradan tüzel kişiliği muhafaza edilmekle beraber bu teşkilat Ankara belediyesine bağlanmıştır. Ankara İmar Müdürü diğer illerdeki imar müdürü gibi encümenine katılması gerekir.

Kararnamenin uygulanacak hükümleri başlığı altında 21 nci maddesinde: 1580 sayılı Belediyeler Kanunu ile diğer ilgili mevzuatın bu kanun hükmünde kararnameye aykırı olmayan hükümleri Büyük Şehir ve İlçe belediyeleri hakkında uygulanır" denilmektedir. 195 sayılı Kanun Hükmünde Kararnemi Büyük Şehir Belediye Encümeninin görevlerini de saymadığı için kararnamenin 21 nci maddesine dayanılarak bu konuda 1580 sayılı kanunun belediye encümenine ilişkin hükümlerine bakılması gerektiği sonucu çıkmaktadır. (63)

1580 sayılı Belediyeler Kanununun 78 nci maddesine göre : Belediye Encümeni belediye başkanının veya tevkil edeceği şahsın başkanlığında adedi mürettebin yarısından fazlasının hazır bulunmasıyla toplanır ve ekseriyetle karar verir. Encümen toplantı gününü kendisi evvelce tesbit eder ve muayyen günlerde düzenli olarak toplantı yapar. Encümenine havale edilmiş bir evrak engeç bir hafta içinde görüşülmesi şarttır. 79 ncu maddede ise Encümenin her üç ay için müntehap üyeleri arasından ikisini muhasebe kayıt ve hesaplarını onbeş günde bir teftiş ve denetlemeye memur eder. Bu murakıplar teftiş neticelerini raporla encümenine bildirirler, demektedir.

(63) Aydın, Ahmet Sezai: İ. Belediyer Dergisi, Şubat 1985 sayısı, Ankara, sh.34-35

Encümenin vazifeleri başlağı altında 1580 sayılı kanunun 83 ncü meddesinde şöyle düzenlenmiştir:

A- Belediye başkanı tarafından düzenlenen Büyük Şehir bütçesinin ilk incelemesini yapmak,

B- Aylık icmallerin tetkik ve murakabesi, müzayede, münakası şartnamelerinin ve ihalelerinin ve pazarlık kararlarının tetkik ve tasdiki, kati hesap hakkında meclise mütalaâ beyanı ve muhasebe hesaplarının tetkiki ile zimmet ve berat hakkında mazbata tanzimi,

C- İstimlak edilecek yerler hakkında hususi kanunu tevkifan karar itası,

D- Gayri melhuz masarife ait tahsisatın sarf mahallerinin tayini,

E- Bütçede bir fasıl dahilindeki maddeler arasında münakale icrası,

F- Belediyelere verilen vazifelerin yapılabilmesini temin için belediye yasakları konulması,

G- Nakliye vasıtalarına mahsus ücret ve tarifelerinin tesbiti narhların belirlenmesi,

H- Belediye menkul mallardan icap edenlerin açıkartırma ile satışa çıkarılması,

İ- Belediye cezaları hakkındaki kanunla tevfikan ceza taktiri

J- Belediye memurlarının atanma, terfi, idareten cezalandırma veya taltifleri ve azil ve emekliye sevkleri hakkında belediye başkanlığına vaki olacak tekliflerin tetkiki ve karar bağlanması,

K- İş bu vazifelerden başka belediye kanununda yer almayan ve muhtelif hususi kanunlarda Belediye Meclisine verilen vazifeler meclis toplu bulunmadığı zaman belediye encümeni tarafından tetkik ve karara bağlanır, biçiminde sıralanmaktadır. Ayrıca 1580 sayılı kanunun 84 ncü maddesinde Başkan tarafından havale ve tevdi edilmeyen hususlar hakkında encümen karar veremez demek suretiyle birde görev sınırlaması getirmektedir. Yukarıda sıraladığımız görevler Büyük Şehir Belediye Encümeni tarafından yerine getirilecek görevlerdir.(64)

1580 sayılı Belediyeler Kanununun 85 nci maddesinde Encümen üyesinin özürsüz sıra ile üç toplantı günü bulunmaması durumunda mecliste olduğu gibi istifa etmiş sayılabileceği hükmü de getirilmektedir.

Belediye Başkanı ile Encümen arasında doğacak anlaşmazlıklar kanunu deyimi ile Belediye Başkanının Encümen kararlarına itirazı konusunda 87 nci madde hüküm vazetmektedir.

Bu madde hükmüne göre:"Belediye Başkanı Encümen kararlarını kanuna aykırı toplum menfatine ters düşer bir vaziyette bulunduğu takdirde kararın icrasını tehir ile evrakı idare heyetince tetkik olunmak üzere mahallin en büyük mülki amirine tevdi eder. İdare heyeti kararına karşı tebliğ tarihinden itibaren onbeş gün zarfında incelenir, Belediye Başkanı veya Encümen tarafından yapılan itirazlar evrakın geldiği günden itibaren bir ay içerisinde Danıştay'ca tetkik edilerek karar verilir denilmektedir."

Büyük Şehir Belediye uygulamalarından önce bütün uyuşmazlıklar yukarıda belirttiğim gibi yargı yerinde çözümlendiği buna alışıldığı gözönünde tutulursa Büyük Şehir Encümeninin kararlarına karşı yapılacak itirazlarında böyle olması gerekir. Ancak bu konuda çıkacak itilafların çözümü için Kanun Hükmünde Kararnamenin 24 ncü maddesinin uygulanması ileri sürülebilirse bu bir benzetme olabilir. Zira bu madde Büyük Şehir Belediyesi ile İlçe Belediyeleri arasında doğacak itilafların çözümünü hükme bağlamaktadır. 24 ncü maddedeki bulunan çözüm yolu Vali'lere verilmiştir. İşte bu hükümden yararlanarak ve benzetilerek Büyük Şehir ve İlçe Belediyeleri yeni bir kurum olarak düşünüldüğü takdirde Encümenle başkan arasında doğacak uyuşmazlıklarda 24 ncü maddesin uygulanması akla gelebilir.

III- BÜYÜK ŞEHİR BELEDİYE BAŞKANI

Büyük şehir belediye başkanı doğrudan doğruya Büyük şehir belediye sınırları içinde kalan seçmenler tarafından seçilir. Belediye başkanlığı seçiminde doğal olarak çoğunluk sistemi uygulanır. Büyük şehir belediye başkanı beş yıllık bir süre için seçilir.

Büyük şehir belediye başkanı olmak için en az altı ay süre ile o seçim çevresinde oturmuş olmak ve 2839 sayılı Milletvekili seçilme kanununun II nci maddesinde belirtilen sakıncaları taşımamak 25 yaşını dolduran her Türk vatandaşı belediye başkanı seçilebilir. (65)

Büyük Şehir Belediye Başkanı belediye başkanına verilen kanuni görevlerin yanında ilçe belediyeleri arasında hizmetin yürütülmesinde birlik ve beraberliği sağlamakla görevli ve yetkili kılınmıştır. Büyük Şehir Belediye Başkanı konunun meclislerde tekrar görüşülmesini istiyebilir bu hallerde meclisler kararlarında 2/3 çoğunlukla ısrar edebilirler bu durudma meclis kararları kesinleşmiş olur.

Büyük şehir belediye meclisi her yıl ilk oturumunda iki başkan vekili seçer. İlçe Belediye Başkanları Büyük Şehir Belediye başkan vekili seçilemezler. Diğer üyeler arasından başkan vekili seçilmesi kanun gereğidir. Seçilen başkan vekilleri geçici olarak belediye başkanlığına vekalet eder.

Belçika'da ise belediye başkanı kral tarafından 25 yaşını dolduran Belçika vatandaşları tarafından meclis üyesi arasından veya meclis dışından bir kimseyi belediye başkanlığına seçer süresi altı yıldır.

(65) 22. Birleşim Tutanak Dergisi, T.B.M.M. yayını , Ankara 1984
s.II

Belediyelerin koruyucusu olan Kral tayin ettiği belediye başkanının kötü davranışı, görevini ihmal ettiği hallerde belediye başkanını görevden alır, veya görevini belirli bir süre askıya alabileceği gibi bu görevi ildeki bir mülki amir de verebilir. (66)

Fransada ise 1975 yılına kadar seçilmiş belediye başkanları bulunmamaktaydı. 1975 yılından itibaren seçilmiş belediye başkanları işbaşına gelmektedir. Fransada belediye başkanları doğrudan doğruya halk tarafından seçilmeyip belediye meclisinin kendi üyeleri arasından seçilmektedir.

İngilterede ise Belediye Başkanlarına ise belediye meclisi içinden bir yıllık bir süre için seçilirler. Seçimler her yıl 29 Eylülde yapılır. Londra Büyük Şehir Belediye Başkanı için Genel Meclis Mahkemesi şehrin şerifleri arasından iki kişiyi belediye başkanlığına aday gösterir. Bunlardan bir tanesini Belediye Meclisi Büyük Londra Belediye Başkanı olarak seçer. Seçim neticesi kralın onayına sunulur. Kral onayladıktan sonra Büyük Londra belediye başkanı seçilen kimse yüksek mahkemenin hakimleri tarafından yemin ettirilerek bir hakim olarak göreve başlar. Büyük Londra Büyük Şehir Belediye Başkanı bir umumi vali olup şehrin şef hakimidir. (67)

Federal Almanyada ise Belediye Başkan yardımcılıklarında olduğu gibi Belediye Başkanları da halk tarafından seçilmektedir. 25 yaşından küçük olmıyan, 65 yaşından büyük olmayan Alman vatandaşları belediye başkanı seçilebilirler.

A- Görevleri

Büyük şehir belediye başkanının diğer görevleri 3030 sayılı kanununun 14 ncü maddesinde şöyle sıralanmıştır:

- a- Büyük şehir tüzel kişiliğini temsil etmek,
- b- Büyükşehir belediye meclisince onaylanan nazım imar planını onaylamak,
- c- Büyük şehir belediye meclisi ve encümeninin kararlarını uygulamak.

(66) Le'on, Mariqb a.g.e. s33

(67) Çoker, Ziya : a.g.e. s 21

d- Büyük Şehir Belediyesinin ve bağlı kuruluşları ile işletmelerinin bütçe tasarılarını bütçe üzerinde değişiklik tekliflerini ve bütçe kesin hesap cetvellerini hazırlıyarak ilgili organlara göndermek,

e- Büyük şehir belediyelerinin ve bağlı kuruluşları ile işletmelerinin etkin, düzenli ve süratli bir şekilde yönetilmesini sağlamak,

f- Büyük şehir belediyesinin gelir, alacak, hak ve menfaatlerini izlemek ve tahsil etmek,

g- Bu konuda öngörülen hallerde yetkili organların kararında almak şartıyla Büyük Şehir Belediyesi adına sözleşmeler yapmak bağış kabul etmek, bağlayıcı her türlü hukuki akit ve tasarruflarda bulunmak,

h- Dairelerde idari ve adli yargı mercilerinde davacı veya davalı sıfatıyla Büyük Şehir Belediyesini temsil etmek veya başkasına vekalet yetkisi vermek,

ı- Dava değeri 500.000 Tl dan az olan davaların sulhen ortadan kaldırılmasına karar vermek,

i- İta amiri sıfatıyla verile emirlerine imza koymak veya bu konuda yetki vermek,

j- Gerektiğinde bizzat nikah kıymak,

k- Diğer kanunların belediye başkanına verdiği görev ve yetkilerden Büyük Şehir Belediyesi görevlerine ilişkin bulunan hizmetleri yerine getirmek ve yetkileri kullanmak,

l- Gerektiğinde görev ve yetkilerinden bir veya birkaçını ilçe belediye başkanlarına devretmek,

m- İlçe belediyelerince yapılan hizmetlerin etkinliğini sağlayıcı tedbirleri almak ve bu amaçla gerektiğinde mahallinde denetlemelerde bulunmak gibi görevleri mevcuttur.

Büyük şehir belediye başkanı bu görevlerinden bir kısmını belediyenin en büyük amiri, bir kısmını da belediye tüzel kişiliğinin temsilcisi olarak yapar.

Belediye başkanı seçildikten sonra, seçilme yeterliliğini kaybeden veya görevini kötüye kullanma veya herhangi bir suçtan dolayı en az altı ay hapse mahkum olan hallerde İçişleri Bakanlığının bildirisine Danıştay tarafından bir ay içinde verilecek karar ile başkanlıktan düşürülür. (68)

Belediye Başkanlarının bir başka şekilde görevden düşürülmesi 1580 sayılı Belediyeler Kanununun 61 ve 76 ncı maddelerinde düzenlenmiştir. 1580 sayılı Belediye Kanununun 61 nci maddesine göre " Belediye Meclis üyelerinin herbiri belediye işleriyle ilgili herhangi bir husus hakkında meclis başkanlığına önerge vererek gensoruda bulunabilir. Gensoru müracaatı meclis üye tam sayısının çoğunluğunca varit görüldüğü takdirde gündeme alınır ve üzerinden 3 tam gün geçtikten sonra belediye başkanları veya memur edecekleri kişiler gensoruyu meclis önünde cevaplandırırılar, cevap meclis üye tamsayısının 2/3 çoğunluğunca yeterli görülmediği takdirde 76 ncı madde uyarınca işlem yapılır. 1580 Sayılı Belediye Kanununun 76 ncı maddesinde ise" Belediye Başkanları belediye meclisince her toplantı dönemi başında meclis kararlarının uygulanmasına, belediyenin mali durumuna, akdedilmiş ve mevcut taahhütlerini ifa şekline dair senelik çalışma raporu verirler. Meclis rapordaki izahatı üye tamsayısının 2/3 çoğunluğu ile yeter görmezse yetersizlik kararı ile müzakereleri kapsayan tutanak aynen meclis birinci başkan vekili, onunda bulunmaması halinde ikinci başkanvekili tarafından mahallin en büyük mülki amirine gönderilir. Vali bu dosyayı alınca kendisinin gerekçeli ve kanaatli mütalaasını bir ay zarfında karar verilmek üzere Danıştay'a sunar. Danıştay'ca yetersizlik kararı verildiği takdirde Belediye Başkanı düşer. 1580 sayılı Belediyeler Kanununun yukarıda zikredilen 61 ve 76 ncı maddeleri hükümlerindeki 2/3 çoğunluk şartı Büyük Şehir Belediye Başkanları için 3/4 olarak uygulanır.(69)

IV- BÜYÜK ŞEHİR BELEDİYE TEŞKİLATI

Büyük Şehir Belediye Teşkilatı Anayasamızın " Özel yönetim biçimi" esprisine uygun şekilde ve diğer belediyelerden farklı bir yapıda düzenlenmiştir.

Büyük Şehir Belediyeleri Genel Sekreterin yönetiminde Daire Başkanlığı, Müdürlük, Şeflik ve Memurluklardan teşekkül eder.

Birimler hizmet gereklerine göre Büyük Şehir Belediye Meclisinin kararı ve İçişleri Bakanlığının onayı ile kurulur.

Büyük Şehir Belediyesinde hizmetlerin başkan adına onun direktifi ve sorumluluğunda yürütülmesini sağlamak üzere bir Genel Sekreter ve en çok dört Genel Sekreter yardımcısı bulunur. Genel Sekreter Büyük Şehir Belediye Başkanının teklifi üzerine İçişleri Bakanının onayı ile Genel Sekreter Yardımcıları ise Büyük Şehir Belediye Başkanınca atanır.

Büyük Şehir Belediyelerinde Belediye Başkan Yardımcısı bulunmaz.

Büyük Şehir Belediyelerinde Genel Sekreter ve Yardımcıları kadroları Daire Başkan Kadroları ve Büyük Şehir Belediyelerine bağlı işlete ve kuruluşlarının Genel Müdür kadroları karşılık gösterilmek suretiyle atamaya yetkili amirin onayı ile sözleşmeli personel çalıştırılabilir. Sözleşmeli personelin ücretleri Devlet Personel Başkanlığı ile Maliye ve Gümrük Bakanlığının görüşü alınmak suretiyle tesbit edilir.

Büyük şehir belediyeleri Bakanlıklar ve diğer kamu kurum ve kuruluşları ile ilçe belediyeleri kendi aralarında ve Büyük Şehir Belediyesi ile teknik ve hesaplara ilişkin konularda yazışabilirler.

Büyük Şehir Belediyelerinin hizmet alanlarına giren konularda Büyük Şehir Belediye Başkanlığına istişari mahiyette görüş bildirmek üzere Büyük Şehir Belediye Danışma Kurulu kurulabilir. Bu kurulun üyesi 10 kişiyi geçemez.

Kurulan Danışma Kurulunun kuruluş, görev ve çalışma şekli ve şartları ile kurul üyelerine verilecek hakkı huzur miktarı Büyük Şehir Belediye Meclisince kabul edilecek bir yönetmelikle düzenlenir.

V- BÜYÜK ŞEHİR BELEDİYESİNİN MALİYESİ

A- Büyük Şehir Belediyesinin Gelirleri:

a- 2.2.1981 tarih 2380 sayılı Belediyelere ve İl Özel İdarelerine Genel Bütçe Vergi Gelirleri tahsilat toplamı üzerinden ilçe belediyelerine verilmesi gereken paylardan Bakanlar Kurulunca belirlenecek oranlar dahilinde ayrılarak İller Bankasınca gönderilecek pay,

b- Büyük Şehir Belediyesinin bulunduğu il merkezinde yapılan Genel Bütçe Vergi Gelirleri tahsilat toplamı üzerinden gelir saymanlarınca hesaplanıp, ertesi ayın sonuna kadar ilgili Büyük Şehir Belediyesine yatırılacak % 3 pay,

c- 26.5.1981 tarih 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanununda yer alan nispet ve esaslara göre tahsil oluncak Elektrik ve Havagazı Tüketim Vergisi ile Temizletme ve Aydınlatma Harcının %50 si,

d- Büyük Şehir Belediyelerine bırakılan sosyal ve kültürel tesisler ile, spor, eğlence ve dinlenme yerleri ve yeşil alanlar içinde tahsil edilecek her türlü belediye vergi, resim ve harçları,

e- 6 ncı maddenin A fıkrasının c bendinde belirtilen alanlardaki ilan asma yerleri, elektrik direkleri, büfeler ile tercihli yollardaki bariyerlere konacak her türlü ilan ve reklamların vergileri ile asma, tahsis ve bakım ücretleri,

f- Hizmetlerin Büyük Şehir Belediyesi tarafından yapılması şartıyla 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanununda belirtilen nisbet ve esaslara göre alınacak yol, su ve kanalizasyon harcamalarına katılma payları,

g- Kamu İdare ve müesseselerinin yardımları,

h- İç ve dış borçlanmalar ile tahvil ve hisse senedi gelirleri,

i- Şartlı ve şartsız bağışlar,

j- Büyük Şehir Belediyesinin taşınır ve taşınmaz mal gelirleri,

k- Yapılacak hizmetlere karşılık alınacak paralar,

l- Büyük Şehir Belediyesi iktisadi teşebbüslerinin safi hasılatından Büyük Şehir Belediye Meclisince belirlenecek oranda alınan hisseler, ve diğer sair gelirler.

B- Büyük Şehir Belediyesinin Giderleri

a- Bu kanun ve diğer kanunlarla verilen hizmet ve görevlerin gerektirdiği harcamalar, (1580 ve 3030 sayılı kanunlar)

b- Bağlı kuruluşlarına verecekleri sermaye ve yapacakları yardımlarla ortaklara katılma payları,

c- Büyük Şehir Belediyesi mallarının vergi, resim, harç ve sigorta giderleri,

d- Diğer giderler,

C- Plan-Program ve Bütçeleri

Büyük Şehir dahilindeki tüm hizmetler, Devlet Kalkınma Planının ilke, hedef ve sürelerine uygun olarak yapılacak plan ve programlara göre yürütülür.

Büyük Şehir Belediyeleri ile İlçe Belediyeleri bütçelerinin hazırlanması ve uygulanmasında 1580 sayılı Belediye Kanununun ilgili hükümleri uygulanır.

1580 sayılı Belediyeler Kanununun ilgili maddesine göre Belediyelerin Bütçesini şöyle tarif etmektedir:"Belediyelerin her yılın Ocak ayı başından erteyi yılın Aralık ayı sonuna kadar bir yıla ait gelir ve giderlerini gösteren belediye gelirlerinin toplanmasına, hizmetlerin yapılmasına ve harcamalarına izin veren bir tasarruf" olarak tanımlanmaktadır.

Yine aynı kanunun 120 nci maddesinde belediyelerin bütçesi belediye başkanları tarafından hazırlanarak ilgili yılın Eylül ayı başında Encümene verilir. Encümen bütçeyi iki ay içinde incelemekle görevli kılınmıştır. Bu şekilde hazırlanan bütçe gerekçesiyle birlikte başkan tarafından Kasım ayının birinci günü Meclise verilir.

Belediyelerin bütçesinin hangi ilkelere göre hazırlanacağı hangi belediye organlarınca görüşülüp kabul edileceği, nasıl uygulanacağı, nasıl denetleneceği 1580 sayılı Belediyeler Kanununun yanında Belediye Muhasebe Usulü Tüzüğü ile Belediyelerin Bütçe ve Muhasebe Usulü Yönetmeliğinde de düzenlenmiştir.

Belediyelerin Bütçeleri I Ocak tarihinden itibaren geçerli olacağına göre ve mülki amire bütçeyi onaylamak üzere bir haftalık süre tanınmış bulunduğu da göz önünde bulundurulursa bütçe görüşmelerinin Aralık ayının son haftası başında bitirilmesi önemlidir.

Yalnız burada şu hususu da belirtmekte fayda vardır. Bu duruma göre belediye bütçesi ile devlet bütçesinin hazırlanması arasında ayrıcalık vardır. Devlet bütçesinde önce gider bütçesi hazırlanır, sonra bu giderleri karşılayacak gelir kaynakları araştırılır. Belediye bütçesinde ise Devlet bütçesinin tam aksi işler yürütülür. Önce gelir bütçesi hazırlanır, sonra bütçeye konan tahmini gelirlerle bir yıl içinde ne kadar iş ve hizmet yapılacak ise ona göre gider bütçesi hazırlanır. Belediyelerin ek kaynak yaratma imkanları sınırlıdır. Örneğin yeni vergi koyamazlar, mal ve hizmetlere geliş güzel zam yapamazlar. Bu nedenle belediyeler yüklendikleri görev ve hizmetlerinde iş yapabilme imkanlarında gelirleri ile sınırlandırılmışlardır.(70)

Vesayet makamlarınca bütçenin verilmiş tarihinden itibaren bir haftalık süre içinde tasdik edilmemesi halinde bütçeler kendiliğinden kesinleşmiş sayılır. Ülke amirler tarafından belediye bütçesi üzerinde yapılan değişikliklere karşı belediye meclisi Danıştay'a başvurabilir. (71)

Büyük Şehir ve İlçe Belediye bütçeleri Büyük Şehir Belediye Meclisinde aynı toplantı döneminde ve birbiri arkasına görüşülerek karara bağlanır ve tek bir bütçe halinde bastırılır.

Büyük Şehir Belediye Bütçeleri dışından, ilçe belediye bütçeleri ise Büyükşehir Belediye Meclisinde yatırım, hizmetler arasında bütünlük sağlayacak şekilde aynen veya tadilen kabul edildikten sonra ilgili vali tarafından onaylanır.

Büyük Şehir Belediye Meclisi, ilçe bütçelerini kabul ederken Vali, Büyük Şehir ve İlçe Belediye bütçelerini onaylarken:

- a- Bütçe metnindeki, kanun, tüzük ve yönetmeliklere aykırı madde ve ibareleri çıkarmaya ve değiştirmeye,
- b- Belediyelerin tahsile yetkili olmadığı gelirleri çıkarmaya veya kanunu yetki üzerindeki gelir tahminlerini normal ve kanuni hadde indirmeye,
- c- Yapılması görev olmayan hizmetler için konulmuş ödenekleri çıkarmaya

(70) Tortop, Nuri; Mahalli İdareler, s.120

(71) 1580 Sayılı Belediyeler Yasaları, Boray Yayınları, s.48

d- Bütçeye konulması kanunen zorunlu iken konulmamış ödenekleri ve kesinleşmiş yönetim borçlarını eklemeye,

e- Yıllık yatırım programlarının gerçekleştirilmesi için gerekli ödenekleri eklemeye, yetkilidir.

Yapılan bu ekleme ve çıkarmalar dikkate alınarak bütçe Büyük Şehir Belediye Meclisi veya Vali tarafından denkleştirilir.

Vali tarafından yapılan değişikliklere karşı bütçenin Büyük Şehir Belediyesi'ne intikalinden itibaren 20 gün içinde Büyük Şehir Belediye Başkanınca görevli idari yargı mercilerine itiraz edebilir. İtirazlar İdari Yargı mercilerince 30 gün içinde karara bağlanır.

Bu süre içinde eski yıl bütçesi uygulanır. Toplanan gelirler işe yapılan ödemeler bütçe kesinleştikten sonra yeni yıl bütçesine mahsup edilir. Bütçede yapılacak her türlü değişiklik bütçenin yapıldığı usüle tabidir.

Tezimin başlangıcından buraya kadar olan bölümlerde önce Büyük Şehir Belediye Yönetimlerini gerektiren nedenleri hem Dünyada, hem Türkiye'de ayrı ayrı ifade ettikten sonra Büyük Şehir Belediyelerinin kuruluşuna, organlarına, görevlerine ve Maliyesine değinmiş oldum.

Tezimin başlangıcından da anlaşılacağı gibi Büyük Şehir Belediye yönetimleri bir ihtiyaçtan kaynaklanmıştır. Bizde elli küsur yıldan beri uygulanan 1580 sayılı Belediyeler Kanunu tek biçimli belediye örneği taşıması, büyük ve küçük belediyeleri bir tutması, ayırmayıp niteliği, gerek Anayasa gerek yeni çıkarılan Kanun Hükmünde Kararname ve Kanunla günümüz ihtiyaçlarını karşılama çabası güdülmüştür.

İşte bu tek tip yönetim güçlüğünün giderilmesi mahalli ihtiyaçların en iyi karşılama çabası, yönetimde kolaylıklar sağlanması için yeni düzenlemelere gidilmekte ve yeni teşkilat ve organlar oluşturulmaktadır. Öteki kimi ülkelerde bu değişiklikler şehirleşme ile paralel olarak yürütülmüş olup bu gün mahalli idareleri otorup iyi işleme sürecine girmiştir. Örneğin Londra, Stuttgart, Belçika gibi şehirler,

Ülkemiz yukarıda belirtilen durumun ciddiyetini anlıyarak başka Anayasa, Kanun, Kanun Kuvvetinde Kararnameler ve Yönetmelikler çıkarılmak suretiyle ana kanun sayılan 1580 sayılı Belediye Kanunu uygulaması dışına çıkılmıştır.

Bizde idari yapımızı günün ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yapılan yeniden düzenleme ve reorganizasyon çalışmaları hep olağanüstü dönemlerin sonunda olması bir tesadüf olmasa gerek. Örneğin 1960 dan sonra ve 12 Eylül 1980 den sonra yapılan çalışmalar gibi.

Gerçekten mahalli idarelerimiz kuruluşlarının bugünün bazı meselelerini çözümlenmeğe yeterli olmadığı görülmüştür. Şehirlerimizin büyümesi sonucu komşu belediyelere yaklaşmış yeni meseleler ortaya çıkmış bazı işleri birlikte ele alma mecburiyeti hasıl olmuştur. Kıt imkanlarla bu büyük boyutlardaki meseleleri çözememe ülkenin 12 eylül ortamına gelmesinde belediyelerinde payını ortaya çıkarmıştır.

12 Eylül 1980 neticesi mahalli idareleri günün şartlarına uygun olarak yeniden düzenlemek amacıyla Milli Güvenlik Konseyi tarafından 34 numaralı kararı ile birçok illerde sıkıyönetim komutanlıklarına belediye şibeleri kurulmuştur. Milli Güvenlik Konseyinin 11 Aralık 1980 tarihli 34 numaralı kararıadan sonra "4 Aralık 1981 tarihinde 2561 sayılı Büyük Şehirlerin Yakın Çevrelerindeki Yerleşim Yerlerinin Ana Belediyelere Bağlanmaları Hakkında Kanun" u çıkarmıştır. Bir süre uygulanan bu kanunlarda istenilen neticeyi vermiyordu.

Yeni hükümet Anayasamızın bu hükmü doğrultusunda Ankara-İstanbul ve İzmir şehirleri için Büyük Şehir Belediyesi kurmayı ve Büyük Şehir alanındaki ilçelerde de belediyeler teşkil etmeye karar vererek ilk olarak 18.1.1984 tarih 2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkındaki kanunu çıkararak Büyük Şehir Belediyeciliğinin hukuki yapısını düzenliyordu. Bu kanun yalnız seçimle ilgili konuları kapsamakta, Büyük Şehir Belediyelerin organlarını, sayılarını, organların seçimlerini düzenliyerek bundan sonra çıkarılacak Kanun ve Kanun kuvvetinde kararnamelere esas teşkil ediyordu.

Bu kanunla Büyük Şehirlerin Belediye sınırları içinde kalan ilçelerde birer belediye başkanı ve seçilmiş üyelerden oluşan belediye meclisleri bulunacağı her ilçenin bir seçim çevresi sayılacağı, Büyük Şehir Belediyelerinin hukuki statülerinin oy verme gününden önce yani 25 Mart 1984 tarihinden önce 2680 sayılı yetki kanununa istinaden Kanun Kuvvetinde Kararname ile düzenleneceğini öngörüyordu.

Yine 2972 sayılı kanunla Büyük Şehir ve İlçe Belediye Meclislerinin üyelerinin sayısının nasıl olacağı da belirtildikten sonra İlçe Belediye Meclis üyelerinin beşte birleri ile Büyük Şehir Belediye Meclisinin oluşacağını hükme bağlıyordu. Bizde bu yeni bir meclis oluşum biçimidir.

Yetki kanununa dayanılarak Büyük Şehir Belediyelerinin oluşumu mahalli seçimlerden önce çıkarılan 195 sayılı Kanun Hükmünde kararname ile düzenleniyordu.

Bu Kanun Hükümünde Kararnamenin Büyük Şehir ve İlçe Belediyeleri için getirdiği yönetim biçimide 1580 sayılı Belediyeler Kanununun bugüne kadar uygulanmış ve denenmiş sistemi esas alınmak suretiyle zaman zaman bu uygulamanın dışına çıkılmış bulunuyordu.

1580 sayılı Belediye Kanununa aykırı düşen hususlar ile bu kanuna atıfta bulunulması zorunlu haller bu kanun hükümünde kararname ile yeniden düzenlenmiştir. Yine bu kararname ile özel yönetim şekli ifadesine uygun düzenlemeler yapılmış ve uygulana gelen sistemin aksayan tarafları böylece bertaraf edilmiş oldu.

195 sayılı Kanun Hükümünde Kararname ile Belediye Hudutları içinde birden fazla ilçesi bulunan şehirler Büyük Şehir sayılmış (Ankara- İstanbul- İzmir) ve bu illerimizde Büyük Şehir adı ile Büyük Şehir Belediyeleri, ilçelerinde de ilçelerin adını taşıyan ilçe belediyeleri kurulmuştur. Bu uygulamalar ile vatandaşların yönetime daha etkin katılmaları sağlanmış, seçilmiş kişilerden oluşan birden fazla Belediye Başkanları ve meclisler ile encümenler oluşturularak mahalli nitelikteki müşterek ihtiyaçlar planlı, programlı, etkin ve uyum içerisinde yürütülmesi sağlanması istenmiştir.

Anılan kararname ile temel bir prensipten hareketle görev ayırımına gidilmek suretiyle belediyelere verilen görevlerin bir kısmı Büyük Şehir Belediyelerine, bir kısmı ilçe belediyelerine verilmiştir.

Büyük Şehir Belediyelerini ilgilendiren konular bu hizmet ilçe belediyesi hudutları dahilinde de olsa eğer o iş bütünlüğü bozacak mahiyette değilse mahalline verilmiş, hizmet bütünlüğü bozacak mahiyette ise mutlaka bu görev Büyük Şehir Belediyelerine verilmiştir.

Bu uygulamalardan da görüleceği gibi hizmetlerin etkili bir şekilde yerine getirilmesi için Büyük Şehrin tümüne hitap eden hizmetler Büyük Şehir Belediyelerine verilmiş, aynı kararnamenin 6 ncı maddesinin B fıkrası ile de A fıkrasında sayılanlar dışındaki görevler yürürlükteki mevzuatla belediyelere verilen görevlerde ilçe belediyelerine bırakılmıştır. Böylece hizmetlerin yürütülmesinde Büyük Şehir Belediyeleri hem hizmetleri yürütmekte hem de koordinasyonu sağlamada, plan, hedef, strateji tesbiti gibi üst görevleri de üstlenmiş bulunmaktadırlar.

Kararnamenin 9 ve müteakip maddelerinde yer alan hükümler ile Büyük Şehir Belediyelerinin organları, görevleri ve maliyeleri düzenlenmiştir.

A- Büyük Şehir Belediye Meclisi teşekkül tarzı 1580 sayılı kanundaki teşekkül tarzından farklı olarak 2972 sayılı kanunun 6 ve 24 ncü maddelerinde, Kanun hükmünde kararnamenin 10 ve II nci maddelerinde düzenlenmiştir. 1963 yılından beri belediye meclisi seçim sisteminde nisbi temsil sistemi uygulanmaktaydı. Siyasi partiler aldıkları oy oranına göre belediye meclisinde üye bulundurma hakkına sahiptiler. Oysa 2972 sayılı kanunla nisbi temsil sistemi yanında baraj sistemide getirilmiştir. Bu sistemle siyasi partilerin aldıkları oyların bir kısmı çıkarılmaktadır. Bu oran geçerli oyların % 10 nisbetindedir. Bu nisbetler siyasi partilerin ve bağımsız adayların oy sayısından ayrı ayrı çıkarıldıktan sonra geriye oyu kalmayan siyasi partiler ve bağımsız adaylar üye tahsisinde hesaba katılmazlar. (2972 s.k.md23) Bu kanunla bundan başka belediye meclis üyeliklerinin sayısını ve tavanını da dondurmış bulunmaktadır. Ayrıca yine bu kanunla seçimlerin 5 yılda bir yapılacağı, Her seçim döneminin beşinci yılındaki Mart ayınının otuzuncu gününü seçim başlangıç tarihi, aynı yıl Haziran ayının ilk Pazar gününü de oy verme günü olarak kararlaştırıyordu. (md.8)

Seçimi bu şekilde düzenleyen kanunun 6 ncı maddesinde ise Büyük Şehir Belediye meclisleri belediye hudutları içinde kalan ilçe seçim çevreleri için tespit edilen belediye meclisleri üye sayısının her ilçe için beşte biri alınmak suretiyle bulunacak toplam sayı kadar üyeden teşekkül edeceği belirtilerek Büyük Şehir Belediye Meclisinin nasıl oluşacağına karar veriyordu. 1580 sayılı Belediye Kanununa tabi belediyelerin Meclislerinde tabî üye bulunmadığı halde Büyük Şehir Belediye Meclisine ilçe Belediye Başkanları tabî üye olarak katılır demek suretiyle hizmetlerin uyum içerisinde bir bütün olarak ele alınması ve etkin bir şekilde yerine getirilmesi amacını gütmektedir. Zira hizmetleri birlikte ele almak ve bütünlüğü sağlamak Büyük Şehir belediyesi ne düşmektedir. İlçe Belediye Başkanlarının Büyük Şehir Belediye Meclisine tabî üye olarak katılmaları ve oy haklarının bulunması yanında Büyük Şehir Belediye Başkan vekili seçilememeleri ile de objektifliği sağlamak için olsa gerektir.

Yine anılan kararname ile getirilen yeni bir durumlarda Büyük Şehir Belediye Meclisinin, belediyeler kanununa tabi ilçe belediye meclislerinin toplantı zamanları ile çatışmalarını önlemek, koordinasyonu sağlamak, hizmetlerin bir bütün olarak ele alınarak planlamak amacıyla onların toplantı zamanlarından birer ay sonrası Kasım, Mart ve Temmuz aylarında toplantıların yapılacağı hükme bağlanmıştır.

Birden fazla meclis, birden fazla belediye başkanının seçilmesi kararların tartışılarak alınması şüphesiz mahalli nitelikteki hizmetlerin süratli, kaliteli ve etkin bir şekilde yerine getirilmesini sağlayacaktır. Zira İstanbul, İzmir ve Ankara gibi üç büyük şehirlerimizin meclisleri hayati önemde haiz bir çok meseleyi görüşememenin ızdırabını yaşamak taydılar.

Bütün bunların dışında meclislerin nasıl toplanacağı, hangi konuları görüşeceği ve nasıl karar vereceği, belediye başkanlarının meclis kararları karşısındaki durumları gibi konular 1580 sayılı kanuna atıfta bulunularak düzenlenmiştir. Yalnız Büyük Şehir Belediye Başkanları ilçe meclis kararlarının tekrar görüşülmesini istemeleri halinde bu meclisler 2/3 çoğunlukla kararında ısrar etmeleri halinde kararlarının kesinleşmiş olacağı yeni getirilen bir durum olmuştur.

B- Büyük Şehir Belediye Encümeni mecliste olduğu gibi diğer belediyelerdeki teşekkül tarzından farklı bir yapıda teşekkül ettirilmiş, seçilmiş üyeye yer verilmeksizin Büyük Şehir Belediye başkanı veya tevkil edeceği şahsın başkanlığında Genel Sekreter, Büyük Şehir Belediyesinin İmar-Fen-Hukuk-Hesap-Yazı ve Personel işlerini yürüten birim başkanlarından oluşmaktadır. Yine görüleceği gibi 1580 e tabi belediyelerde İmar Birim Başkan encümen üyesi olmaz iken yeni uygulamada Büyük Şehir Belediyesi İmar Birim başkanları Encümen üyesi olmaktadır. Bunun nedeni de daha önce belirttiğim gibi Büyük Şehir Belediyesinde İmar faaliyetleri daha ağırlıklı faaliyetler olarak görüldüğünden önemine binaen bu uygulamaya gidilmiştir. Bu konuda tartışma konusu yapılacak bir durumda Encümen başkanlığı için Belediye Başkanı veya tevkil edeceği şahsın başkanlığında yapılacağı ibaresi bu şahsın kim olacağı konusu bana göre muğlak kalmıştır. Sanırım

Bu husus kararnamede takdire bırakılmış oluyor. Yani Büyük Şehir Belediye Başkanının güvendiği veya dilediği kişiyi encümen başkanlığına getirmesi olarak düşünülebilir.

C- Büyük Şehir Belediye Başkanları, İlçe Belediye Başkanları gibi 5 yıllık bir süre için seçilmesi, seçimi, seçilebilme şartları, görevleri, görevden alınması gibi konular 1580 sayılı kanuna atıfta bulunularak düzenlenmiştir. Yalnız kararname ile belediye başkanlarına verilen kanuni görevlerin yanında İlçe Belediyeleri arasında hizmetin yürütülmesinde birlik ve beraberliği sağlamakla da görevli ve yetkili kılınmışlardır. Bunu sağlamak için de Büyük Şehir Belediye Başkanı her ay muhtelif tarihlerde İlçe Belediye Başkanları ile koordinasyon toplantıları yapmaktadır.

Yalnız 1580 sayılı Belediye Kanununa tabi belediyelerde belediye başkanının 61 ve 76 ncı maddelerine göre görevden alınmalarındaki 2/3 çoğunluk şartı Büyük Şehir Belediye Başkanları için 3/4 olarak değiştirilirken Büyük Şehir Belediye Başkanlarının yetersizlikleri konusunda görevden alınmaları biraz daha zorlaştırılmış oluyor.

Yine 1580 sayılı kanuna tabi belediyelerde belediye başkanı adına belediye hizmetlerini yürütmek üzere başkan yardımcılarını tayin edilir hükmü Büyük Şehir Belediyesinde kaldırılmak suretiyle başkan yardımcılıklarının yerine yeni bir makam olan Büyük Şehir Belediyesi Genel Sekreterliği ihdas edilmiştir.

D- Kararnamede Büyük Şehir Belediye Teşkilatı Anayasanın özel yönetim biçimi espirisine uygun şekilde diğer belediyelerden farklı bir yapıda düzenlenmiştir. Yukarıda da dediğimiz gibi Büyük Şehir Belediye Başkan Yardımcılıkları kaldırılarak yerine Büyük Şehir Belediye Başkanının teklifi İçişleri Bakanlığının onayı ile bir Genel Sekreter en çok da belediye başkanı tarafından atanan Dört Genel Sekreter yardımcısı getirilmiştir. Genel Sekreterin İçişleri Bakanlığı tarafından, Genel Sekreter Yardımcısının Büyük Şehir Belediye Başkanı tarafından tayini hizmetlerin tarafsız bir şekilde yapılmasını sağlamak için olsa gerektir. Bu sistem çeşitli yazarlar tarafından Birleşik Amerika'daki şehir yöneticiliğine (City Menager) benzer bir kurum olarak değerlendirilmektedir.

E- Büyük Şehir Belediyeleri Genel Sekreterin yönetiminde Daire Başkanlığı, Müdürlük, Şeflik ve Memurluklardan teşekkül edeceği, Birimlerin ise hizmet gereklerine göre Büyük Şehir Belediye Meclisinin kararı ve İçişleri Bakanlığının onayı ile kurulacağı kararnamede düzenlenen hususlardan biridir. Burada atacak daire başkanları ve diğer görevlilerin Büyük Şehir Belediye Başkanınca atanacağı da ayrıca belirtilmiştir. Bunun nedeinde hizmetlerin bir uyum içerisinde süratli ve etkin bir şekilde yerine getirilmesini sağlamak içindir.

Büyük Şehir Yönetimini Düzenliyen 195 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ve 3030 sayılı Kanunun ilgili maddelerinde yer yer Büyük Şehir Belediyeleri ve İlçe Belediyelerinin uygulamaları hakkında 1580 sayılı kanuna atıfta bulunduğunu yeri geldikçe belirtmiştik. Geren Kanunun gerekse Kanun Hükmünde kararnanenin amacında da görüldüğü gibi uygulana gelen sistem esas alınmış olup yer yer bunun dışına çıkılmıştır. Bu durum Büyük Şehir Belediyelerinin Bütçelerinde de 1580 sayılı kanuna atıfta bulunulmaktadır.

Büyük Şehir Belediye Bütçeleri doğrudan, ilçe belediye bütçeleri ise Büyük Şehir Belediye Meclisince yatırım ve hizmetler arasında bütünlük sağlayacak şekilde aynen veya tadilen kabul edildikten sonra Vali tarafından onaylanarak yürürlüğe gireceği belirtiliyordu. Bu hükümlerde ilçe belediye meclisleri kararlarının Büyük Şehir Belediye Meclisince uygulanmadan önce görüşüleceği hükmü ile bir benzerlik teşkil etmek istenmekte bu hükümlerle varılmak istenen sonuç: Büyük Şehir Belediyesi içinde bulunan ilçelerin her ne kadar seçilmiş meclisleri olsa bile başına buyruk olmadığı hem idari vesayet denetimi hemde Büyük Şehir Belediye-since denetleneceği belirtiliyor.

İdari Vesayet denetimi ile Merkez İdarelerin mahalli idareler üzerinde mahalli hizmetlerin idarenin bütünlüğü ilkesine uygun şekilde yürütülmesi, kamu görevlilerinde birliğin sağlanması, toplumun yararının korunması ve mahalli ihtiyaçların gereği gibi karşılanması amacı düşünülürse Büyük Şehir Belediye sinin denetimi ilede hizmetler arasında birliğin sağlanması, sınırlı kaynaklarla daha fazla hizmet sunulması amacı güdülmüştür.

Kararnamede ise İdare Vesayet denetiminden azami derecede sıyrırlma temayülü hakim fikir olarak görülebilir. Nitekim tüzel kişiliği olan ilçe belediyeleri üzerinde vesayet yetkisi Büyük Şehir Belediye Başkanı tarafından kullanılır hale getirilmek istenmiştir. 14 ncü madde ile getirilen veto yetkisi bunun bariz örneklerindedir.

Mahalli nitelikteki hizmetlerin etkili, planlı ve programlı bir şekilde yerine getirilmesinde Büyük Şehir Belediyesi ile İlçe Belediyeleri arasında vukuu bulacak uyumsuzlukların çözümü Kanun Hükmünde Kararnamenin 24 ncü maddesinde düzenlenmiştir. Bu yeni bir durumdur. Bundan önceki uygulama dönemlerinde bu tür uyumsuzluklar hep yargı yerinde çözümlenmekteydi. Kararnameye göre ise: İlçe Belediyelerinin kendi aralarında veya Büyük Şehir Belediyesi arasında itilaf çıkması halinde Büyük Şehir Belediye Meclisi yetkili kılınarak itilafı çözme konusunda yönlendirici ve düzenleyici tedbir alır demektir. Bunun nedenide yargının geç işlemesi, uzun sürede netice alınması, 12 Eylül'den önceki dönemlerde verilen kararların isabetsiz oluşu gibi faktörler tesir etmektedir sanırım. Bununla beraber Büyük Şehir Belediye Meclisinin kararına karşı o ilin valisine itiraz edilerek itilafın Vali tarafından 10 gün içinde karara bağlanması da düzenlenmiştir. Bu yeni bir prosedürdür. Büyük Şehir Belediyesi Meclisi kararına karşı yargıya müracaat etmeden önce Valiye itiraz yoluna gidilmesi ve bu yolun tüketilmesi halinde yargıya gidilebileceği kararlaştırılmıştır.

3030 Sayılı Kanunla Büyük Şehir Belediyesi ile İlçe Belediyeleri arasında görev ve yetki ayırımı ile mal ve hizmet dağılımında merkeze daha fazla ağırlık verilmek suretiyle yeni sistemin daha sağlam esasa oturtulması istenerek Büyük Şehir Bütünlüğü esas alınmış niteliği itibariyle tamamen mahalli olan ve bu bütünlüğü bozmayan hizmetlerin yürütülmesi görevi İlçe Belediyelerine verilmiş, diğer görevler Büyük Şehir Belediyelerine bırakılmıştır.

Büyük Şehir Belediye Teşkilatı ülkemizde çok yenidir. Öyleki böyle bir düşüncenin akla gelmesi ile uygulanması birlikte yürütülmüş gibidir. Beri taraftan belediye kuruluşu ülkemizde çok eski bir maziye sahiptir.

Reform niteliğinde bu yeni teşkilatlanmanın kuruluş ve in-tibak döneminde bazı aksaklıkların olması da doğaldır. Şu anda hizmet bölüştürülmesinde göze çarpan bir aksaklık pey yok gibidir. Uygulama ve tecrübeye göre gerekli tedbirleri her zaman almak mümkündür.

Bu durumda yapılacak en önemli iş atılan her adımın, düzenlenen her kanunun yada kararname üstünde çok ve dosdoğru durulması herhangi bir politik çıkar, bir art niyet, oy kaygısı gibi düşüncelerin yeri olmadan gerekenin en iyisinin yapılmasıdır. Birde alışılmış kötü yönetim düşüncesinden sıyrılması halinde sistem daha iyi işleyecek, çok kısa süre içinde yerine oturacaktır.

Hizmetlerin paylaşılmasında pek aksaklık olmadığını söylemiş olmamıza rağmen hizmetlerin yürütülmesinde bir takım sıkıntı ve tereddütler doğacağı, çeşitli ufak tefek anlaşmazlıkların olacağı doğaldır. Yapılacak en iyi iş mevzuattaki boşluklar süratle doldurularak hüküm boşluğu ve yokluğu giderilmeli, Belediyelerin görev, yetkilerinin sınırlarının çok iyi belirlenmesi gereklidir.

Zira her yeni oluşturulan kurumlar genellikle çoğu zaman hüküm yokluğu, yada boşluğu gibi durumlardan şikayet ederler. Bu gibi yerlerin başında bulunan yöneticilerden bu denli şikayetleri sıkça duymuşuzdu. Bununla beraber bizde adet haline gelmiştir, mevzuat böyle istiyor, başka bir hüküm yok gibi. Hüküm yokluğu vada boşluğu görevin varlığı, yetkinin azlığı daha ileriki yokluğu anlamını taşımaktadır. Yukarıda da dediğimiz gibi böyle durumlara fırsat vermemek için ilgili mevzuat bir an önce ele alınıp ön yargıya kapılmadan boşluklar derhal giderilmeli ve yeni oluşturulan böyle kurumlara daha iyi işlerlik kazandırılması lazımdır.

Bu bakımdan bu düzenleme mahalli idarelerin yönünden yeni bir dönemin başladığı bir devredir. 25 Mart Seçimleri sonunda belli bir bilgi seviyesi olan kimselerin sayıca çoğunun göreve gelmesi belediyelerimiz, mahalli idarelerimiz ve devletimiz açısından sevinilecek bir durum olmuştur. Bunun yanında Mahalli İdarelerimize seçilenler arasında da mimar ve mühendislerin yanında hukukçu ve yüksek tahsillilerin sayıları büyük bir yekün teşkil etmektedir.

Batı Ülkelerinde bile bir reform niteliğinde olan uygulamaların yerine oturabilmesi için bir geçiş dönemine ihtiyaç olduğu düşünülürse, bizdeki bu uygulamanın yerleşebilmesi, köşleşebilmesi içinde bir geçiş dönemine ihtiyaç vardır.Önemli olan hep birlikte el birliği, gönül birliği içinde bu yeni uygulamalara sahip çıkıp hiç bir art niyet aramadan demokrasimizin bu yeni filizinin yeşermesini sağlamaktır.

İlçe Belediyeleri ve Büyük Şehir Belediyelerinin bir partinin elinde olması şeklinde tezahür eden bugünkü tablo sistemin yerleşmesi açısından bir başarı şeklinde nitelendirilebilir.Ancak İlçe Belediyeleri başka partilerden, Büyük Şehir Belediyeleri başka partilerden olabilir. Bu durumda doğabilecek sıkıntılar sistemin oturmuş olması ve Türk Milletinin engin demokrasi anlayışı ile Küçük boyutlarda kalacaktır sanırım.

Bu incelememin sonunda en samimi tamennimin kalkınma yolunda olan Türkiye'mize mahalli idarelerimizinde uyum içerisinde yerleşmiş ve gelişmiş, başarılı bir şekilde üzerine düşen görevi en iyi bir şekilde yapan birer kurum olmalarını görmek beni mutlu edecektir.

B İ B L İ Y O Ğ R A F Y A

- ARICI, Kadir : Büyük Londra Belediyesi Araştırma Kütüphanesi, İller Belediyeler Dergisi, 475. sayı, Ankara 1985
- AYDIN, Ahmet Sezai : Büyük Şehir Belediyeleri Yönetimi Hakkındaki Kanuna İlişkin Birkaç Husus, İller Belediyeler Dergisi, 474. Sayı, Ankara 1985
- AYDIN, Ahmet Sezai : Büyük Şehir Belediye Meclislerinin Oluşum Biçimi Konusunda Birkaç Görüş, İller Belediyeler Dergisi, 470. sayı, Ankara 1984
- AYDIN, Ahmet Sezai : Büyük Kent Belediye Encümeni, İller Belediyeler Dergisi, Şubat 85 sayı, Ankara 1985
- AYDIN, Ahmet Sezai : Yerleşim Yerlerinin Oluşumu ve Gelişimi Konusunda Bir Derleme, İller Belediyeler Dergisi, 476. sayı, Ankara 1985
- AYDEMİR, Hüseyin : T.B.M.Meclisi Konuşması, 84.Birleşim Tutanak Dergisi, T.B.M.M yayını, Ankara 1984
- AYKAÇ, Burhan : Kentleşmenin Yarattığı Sorunlar ve Çözüm Yolları, İller Belediyeler Dergisi, 476 sayı, Ankara 1985

18.10.1982 Tarih 2709 Sayılı T.C.
Anayasası,

- : Belediye Yasaları, Boray Yayınları,
Ankara 1984
- ÇEVİK, Asuman : İngiliz Mahalli İdareleri İçinde Büyük
Londra GLC ve Çalışmaları, D.P.T yayını,
Ankara 1980
- ÇOKER, Ziya : İngiliz Mahalli İdareleri, Ankara 1970
- : Dienstvorschriften Der Stadt Stuttgart
3 Auflage, Anlađe 2, Stuttgart 1975
- GÖZÜBÜYÜK, Şeref : Yönetim Hukuku, Sevinç Matbası, Ankara
1983
- İSPİR, Eyüp : Kentleşme ve Metropolitan Alan Yönetimi
A.İ.T.İ.A yayını, Ankara 1982
- JACRSON W, Eric : The Structure Of Local Government in
England and Wales, London 1967
- KELEŞ, Ruşen : Kentleşme ve Konut Politikası, S.B.F.
yayını, Ankara 1984
- KELEŞ, Ruşen : Konut 81, Kent-Koop yayını, Ankara 1981
- KONGAR, Emre : Türkiyenin Toplumsal Yapısı, İstanbul
1979
- LE'ON Mariq : Droit Cummunal, Oyez Louvan, Brüksel 1976

- MERİÇ, Osman : Büyük Şehir Belediyelerinin Yeni Hukuki Müesseseleri, İller Belediyeler Dergisi, 464. sayı, Ankara 1984
- 1969 Yılı Programı, D.P.T. yayını, Ankara 1969
- 1971 Yılı Programı, D.P.T. yayını, Ankara 1971
- 18285 Sayılı Resmi Gazete, 18 Ocak 1984 Ankara
- 18350 Sayılı Resmi Gazete, Ankara 1984
- 18453 Sayılı Resmi Gazete, Ankara 1984
- 18603 Sayılı Resmi Gazete, Ankara 1984
- SAĞLAM, Dündar : Türkiye Ekonomisi, Ayyıldız Matbası, Ankara 1976
- ŞENTÜRK, Namık Kemal : T.B.M.Meclisi Konuşması, 84 Birleşim Tutanak Dergisi, T.B.M.M. yayını, Ankara 1984
- TARHAN, Şerafettin : Büyük Şehir Belediyeleri, İller Belediyeler Dergisi, 476 sayı, Ankara 1985
- TORTOP, Nuri : Mahalli İdareler, TODAİE yayını, Ankara 1970
- TORTOP, Nuri : Büyük Şehirlere Uygulanacak Yeni Yönetim Sistemi, İller Belediyeler Dergisi Ankara 1984

: 3030 Sayılı Kanununun 12 Aralık 1984
tarihli Uygulama Yönetmeliği, Ankara
1984

YASA , İbrahim : Türkiyenin Toplumsal Yapısı ve Sorunları,
TODAİE yayını, ANKARA 1970

